

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Martin Hrabec

Promlčení a vydržení v římském právu

Diplomová práce

Olomouc 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Promlčení a vydržení v římském právu“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 13. 6. 2019

Martin Hrabec

Poděkování

Zde bych rád poděkoval vedoucímu této diplomové práce, doc. Petrovi Dostálíkovi Ph.D., za to, že se ujal vedení mé práce, jakož i za jeho vstřícný přístup, věnovaný čas a odborné konzultace, které mi při psaní diplomové práce poskytl.

Rovněž bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům za veškerou podporu, kterou mne při psaní diplomové práce, stejně jako v průběhu celého mého studia, zahrnovali.

Obsah

Seznam zkratek	6
Úvod	7
1 Promlčení v římském právu	9
1.1 Předmět promlčení	9
1.2 Promlčecí lhůta	10
1.3 Běh promlčecí lhůty	10
1.4 Následky promlčení	12
1.5 Vydržení svobody	14
2 Vydržení v římském právu	17
2.1 Osoby způsobilé vydržet	18
2.1.1 Otroci	18
2.1.2 Děti	19
2.1.3 Ženy	19
2.1.4 Osoby stížené duševní poruchou a marnotratníci	20
2.2 Věci způsobilé k vydržení	21
2.2.1 Věci vyloučené z právního obchodu	22
2.2.2 Věci hmotné a nehmotné	23
2.2.3 Věci movité a nemovité	25
2.2.4 Věci mancipační a nemancipační	25
2.2.5 Věci složené a hromadné	26
2.2.6 Věci nikomu nepatřící	26
2.3 Držba	27
2.3.1 Povaha držby	27
2.3.2 Nabytí držby	29
2.3.3 Pozbytí držby	34
2.4 Dobrá víra	37
2.4.1 Dobrá víra obecně	37
2.4.2 Dobrá víra ve vztahu k vydržení	38
2.4.3 Publiciánská žaloba	40
2.5 Spravedlivý důvod	42
2.5.1 Vydržecí tituly	42
2.5.2 Vydržení pro sebe	44

2.6	Vydržecí lhůta	45
2.6.1	Délka vydržecí lhůty	45
2.6.2	Běh vydržecí lhůty	48
2.7	Následky vydržení	50
	Závěr	52
	Seznam použitých zdrojů	54
	Shrnutí	60
	Summary	60
	Klíčová slova	61
	Key words	61

Seznam zkratek

LDT – *Lex duodecim tabularum*, Zákon XII desek

Dig. – Digesta

Gai. Inst. – Gaiovy Instituce

Úvod

„Všechno, co se vztahuje ke člověku, probíhá v průběhu času.“¹

O tom, že nejde pouze o teoretickou proklamaci, ale že má běh času také významné praktické důsledky, svědčí vznik a zánik práv či povinností. Proměnlivost práv a povinností v rámci plynutí času spatřuji natolik důležitou a zajímavou problematikou, že jsem se rozhodl tomuto tématu věnovat právě zde, ve své diplomové práci. Zaměřím se v ní totiž na dva instituty soukromého práva, které s plynutím času souvisí – promlčení a vydržení. Konkrétně se chci zabývat promlčením a vydržením v římském právu. V současné době jsou již tyto instituty sice známy (nejen) všemi právníky, ale málokdo ví, jaké jsou kořeny těchto právních instrumentů, které sahají až do dob starodávného Říma. Zejména si pokládám otázku, jak se římskoprávní úprava promlčení a vydržení v průběhu času měnila, neboť dynamika vývoje měla pro podobu těchto institutů nemalý význam.

Pro přehlednost práce jsem se rozhodl pojednávat o obou zmíněných institutech odděleně. V první kapitole se proto zaměřím nejdříve na promlčení a ve druhé kapitole se poté budu věnovat vydržení. V případě promlčení se nejprve pokusím zjistit, co bylo předmětem promlčení v římském právu. Následně se budu zabývat délkou promlčecí lhůty, jakož i okolnostmi týkajícími se jejího běhu, zejména pak případy přerušení a stavění promlčení. Poté vysvětlím, jaké byly následky promlčení. Do první kapitoly zařadím také tzv. vydržení svobody, které, jak si později vysvětlíme, má navzdory svému názvu blíže než k vydržení spíše k promlčení, respektive spíše k prekluzi.

Ve druhé kapitole nejprve uvedu, které osoby mohly v Římě vydržet a které naopak nikoliv. Zaměřím se hlavně na otroky, děti, ženy, osoby stížené duševní poruchou či marnotratníky. Dále zjistím, které věci mohly být předmětem vydržení, s čímž spojím i související členění věcí na věci hmotné a nehmotné, movité a nemovité, mancipační a nemancipační, složené a hromadné, neboť jak si dále uvedeme, i tato členění měla pro vydržení svůj význam. Kritice podrobím také problematiku (ne)možnosti vydržení věci nikomu nepatřící. Pak se budu zabývat samotnou držbou jako základním předpokladem vydržení, zajímat mne bude především povaha držby a okamžik nabytí či pozbytí držby v římském právu. Po držbě zaměřím svou pozornost na dobrou víru držitele, která byla dalším stěžejním požadavkem vydržení, vysvětlím zejména podstatu dobré víry obecně, rozeberu vztah dobré víry k vydržení a nastíním také možnost uplatnění tzv.

¹ TOMSA, Miloš. Promlčení, prekluze a počítání času v novém občanském zákoníku. *Obchodní právo*, 2012, roč. 14, č. 11, s. 386.

Publiciánské žaloby. Poté budu zkoumat požadavek spravedlivého titulu a uvedu základní vydržecí tituly, včetně titulu vydržení pro sebe. Mé pozornosti neunikne ani vydržecí lhůta, především její délka, ale také okolnosti, které způsobovaly přerušování či stavění vydržení v římském právu. Stejně jako u promlčení, i u vydržení vysvětlím, jaké následky byly s vydržením v Římě spojeny.

Můj výzkum bude založen především na metodách shromažďování informací a jejich následném třídění. Posléze materiály vhodné pro svou práci prostuduji a použiji potřebné informace. Primárním zdrojem pro zpracování mé práce bude římská právní úprava, obsažená zejména v Zákoně XII desek, Digestech a Gaiových institucích. Další důležité informace získám v monografiích, člancích v odborných časopisech a příspěvcích ve sbornících, a to především od českých a slovenských autorů.

1 Promlčení v římském právu

1.1 Předmět promlčení

Jako u většiny právních institutů se i v případě promlčení okamžik jeho vzniku a prvotního vývoje datuje až do dob starodávného římského státu. Předmětem promlčení v římském právu byla žaloba (*actio*). To potvrzuje výrok římského právníka Gaia, který tvrdil, že římské právo se vždy vztahovalo buď k osobám, k věcem nebo právě k žalobám.² Římští právníci ale na žalobu nahlíželi jiným způsobem, než jak žalobu chápeme dnes. Římské právo ve svém klasickém období vycházelo z ochranné stránky žaloby a výrazem žaloba – *actio* označovali jak materiální subjektivní právo, které je předmětem ochrany, tak jeho procesní ochranu samotnou.³

Některé žaloby v Římě nebyly zpočátku nijak časově omezené. Tyto žaloby se také někdy označovaly jako žaloby věčné nebo trvalé (*actiones perpetuae*). Pro jejich uplatnění římské právo nestanovovalo žádnou lhůtu, byly tedy zcela nepromlčitelné a bylo je možné podat prakticky kdykoliv. Spadaly sem zejména žaloby civilního práva (*actiones civiles*).⁴ Jiné žaloby byly v římském právu uplatnitelné ve stanovené lhůtě. Tyto žaloby se nazývaly jako žaloby dočasné či časově omezené (*actiones temporales*). Často šlo o krátké doby, nejčastěji se jednalo o lhůtu jednoho roku (*actiones annales*), která se vztahovala např. na žaloby z deliktů (*actiones poenales*). U některých žalob byla pro uplatnění nároku stanovena dokonce ještě kratší doba než jeden rok, jako příklad můžeme uvést třeba žalobu na zrušení kupní smlouvy z důvodu faktických vad (*actio redhibitoria*).⁵

Ve všech případech takto časově omezených žalob ovšem v nejstarších dobách římského práva nedocházelo k promlčení práva, ale k jeho prekluzi, tedy k propadnutí práva. O. Sommer v této souvislosti hovoří o tzv. klasické temporalitě žalob, kdy po uplynutí propadné lhůty zaniká nejen žaloba, ale samotné právo. Soudce musí k uplynutí této lhůty přihlížet z moci úřední (*ex officio*), neboť jde o předpoklad žaloby. Tato lhůta nemůže být ani stavěna či přerušena.⁶

Nejstarší římské právo tedy klasické promlčení žalob neznalo, neboť zde byly na jedné straně žaloby, které se nepromlčovaly vůbec, a na druhé straně žaloby, které podléhaly prekluzi. Časové omezení žalob v podobě promlčecí lhůty, tedy klasické promlčení (*praescriptio*), bylo zavedeno až císařem Theodosiem II.

² Gai. Inst. 1, 8. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL, Jaromír. *Gaius. Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 43.

³ REBRO, Karol; BLAHO, Peter. *Římské právo*. 4. vydání. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 107.

⁴ FRÝDEK, Miroslav. *Kurs římského práva*. Ostrava: Key Publishing, 2011, s. 61.

⁵ SKŘEJPEK, Michal. *Poodkryté tváře římského práva: příspěvek k aplikaci „Principů“ E. F. Smidaka*. Praha: Havlíček Brain Team, 2006, s. 113.

⁶ SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského: díl I: obecné nauky*. Praha: vlastním nákladem, 1933, s. 54.

1.2 Promlčecí lhůta

Římský císař Theodosius II. tak roku 424 n. l. stanovil, že všechny do té doby časově neomezené žaloby (*actiones perpetuae*) podléhají promlčecí lhůtě 30 let. U žalob, které byly do té doby časově omezené a podléhaly prekluzi (*actiones temporales*), zůstaly v platnosti dosavadní kratší lhůty s tím rozdílem, že po jejich uplynutí již nedocházelo k zániku nároku, ale „pouze“ k jeho promlčení. V menším množství zůstaly zachovány také některé věčné, tedy nepromlčitelné žaloby, např. žaloby o rodinná práva či o zrušení věčného společenství, třeba žaloba na rozdělení společné věci (*actio communi dividundo*). I žaloba ze zjevné krádeže byla bez časového omezení.⁷

Promlčecí lhůta v římském právu má tedy původ v rozlišování věčných (zejména civilních) žalob, které původně nemohly být promlčeny (*actiones perpetuae*) a žalob, jejichž posuzování bylo v pravomoci soudních magistrátů (*actiones temporales*) a které bylo možné uplatnit zpravidla pouze v jejich funkčním období trvajícím nejčastěji jeden rok (*actiones annales*).⁸ Podle toho, o které z těchto žalob se jednalo, se pak uplatnila buď generální promlčecí lhůta v délce 30 let nebo kratší promlčecí lhůty (např. jeden rok) vztahující se na časově omezené žaloby.

Císař Justinián navíc pro některé případy zavedl delší promlčecí lhůtu v délce 40 let. Tato promlčecí lhůta se vztahovala zejména na žaloby kostelů a zbožných nadací. Dále se delší promlčecí lhůta uplatnila např. také u žalob týkajících se zástavního práva váznoucího na věci movité (*actio pignoratitia*) či nemovité (*actio hypothecaria*) proti dlužníku a jeho dědicům.⁹

1.3 Běh promlčecí lhůty

Promlčecí lhůta pro podání žaloby dle římského práva začala běžet od okamžiku, kdy byla žaloba tzv. *nata*, tj. od okamžiku, kdy oprávněnému vznikl nárok.¹⁰ Jednalo se o okamžik, kdy se žaloba „narodila“, tedy od kterého ji bylo možno podat na soud.¹¹ Co se týká obligačních práv (*actiones in personam*), nebyl-li u nich stanoven zvláštní čas splnění závazku, začínalo promlčení plynout již od samotného okamžiku uzavření smlouvy. Jestliže ale bylo příslušné obligační právo vázáno na splnění odkládací podmínky či uplynutí lhůty, začala promlčecí lhůta běžet teprve tehdy, když byla tato podmínka splněna nebo když taková lhůta prošla.

⁷ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin. *Římské právo*. Praha: Panorama, 1990, s. 169.

⁸ BÍLÝ, Jiří Libor. Římskoprávní prvky v moravském horenském právu. In SCHELLE, Karel (ed). *Římské právo a jeho odkaz v současném právu: sborník z vědecké konference věnované prof. JUDr. Janu Vážnému*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 64.

⁹ VÁŽNÝ, Jan. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935, s. 118.

¹⁰ SOMMER: *Učebnice...díl I...*, s. 53.

¹¹ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 129.

Pokud ale šlo o nároky z absolutních práv (*actiones in rem*), promlčení nezačalo běžet již vznikem nároku, ale teprve tehdy, když určitá osoba toto právo porušila. Např. u žaloby na vydání věci (*rei vindicatio*) začalo promlčení běžet až v okamžiku, kdy neoprávněná osoba převzala věc do držby.¹² Jestliže byla navíc žaloba podána ve stanovené lhůtě a v zahájeném řízení poté došlo k vydání odsuzujícího rozsudku, začínala běžet nová promlčecí lhůta, a to od posledního procesního úkonu učiněného v řízení, v němž byl rozsudek vydán.¹³ Nárok z rozsudku vzniklý (*actio iudicati*) pak tedy podléhal nové promlčecí lhůtě v délce 30, popřípadě 40 let.¹⁴

Jak ale upozorňoval L. Heyrovský, zakotvení promlčecí lhůty samo o sobě neznamenal, že by právo podat žalobu bylo předem omezeno na určitou dobu. Následky spjaté s promlčením mohly nastat teprve tehdy, pokud byla spolu s uplynutím promlčecí doby současně naplněna také vnější okolnost, tedy nečinnost (*ingi silentio*) po stanovenou dobu.¹⁵ Jestliže ovšem v průběhu promlčecí lhůty došlo k výkonu žalovaného práva, docházelo k přetržení promlčení (*praescriptio interruptio*). Nezáleželo přitom na tom, zda k výkonu žalovaného práva došlo ze strany žalobce, typicky podáním žaloby či doručením žaloby žalovanému, nebo zda k výkonu práva došlo ze strany žalovaného, zejména přímým či nepřímým uznáním dluhu, jako např. zaplacením části pohledávky či zaplacením úroků. Přetržení promlčení znamenalo, že zatím proběhlá promlčecí lhůta propadala a v případě budoucí nečinnosti by promlčení začínalo běžet znovu od začátku.¹⁶ Dosavadní nečinnost tedy nepůsobila žádné právní účinky.¹⁷

Od přetržení je třeba odlišovat stavení promlčení (*praescriptio dormit*), které spočívalo v tom, že pro určitou okolnost promlčecí lhůta nemohla začít běžet a pokud již promlčení běželo, nebylo možné v něm pokračovat. Pokud ale okolnost bránící běhu promlčecí lhůty odpadla, promlčení pak začalo opět běžet s tím, že pokračovalo v běhu promlčecí lhůty dosud uběhlé.¹⁸ Odpadl-li tedy důvod stavení, promlčecí doba proběhlá před vznikem překážky se započítala do promlčecí lhůty běžící po odpadnutí překážky. Ke stavení promlčení docházelo typicky pro nedospělost nebo nezletilost oprávněného nebo pro některé překážky dočasně bránící osobě v uplatnění nároku, jako byla např. lhůta k soupisu dědictví poskytnutá dědici závazaného.¹⁹ Jako specifické okolnosti způsobující stavení promlčení můžeme uvést tzv. přiročí (*moratorium*), které mohl dostat dlužník od věřitele, či vpád nepřátel do římského státu.²⁰

¹² HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl 1.* 7. vydání. Bratislava: Univerzita Komenského, 1929, s. 133.

¹³ SOMMER: *Učebnice...díl I...*, s. 53.

¹⁴ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 134.

¹⁵ Tamtéž, s. 133.

¹⁶ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 130.

¹⁷ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 134.

¹⁸ SOMMER: *Učebnice...díl I...*, s. 53.

¹⁹ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 134.

²⁰ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 130.

1.4 Následky promlčení

Pokud promlčecí lhůta proběhla v celé své délce a pokud byly splněny i další předpoklady promlčení, jako byla zejména nečinnost oprávněného, promlčení vyvolávalo s ním spojené právní následky. Pro uplynutí promlčecí lhůty však bylo podle římského práva nezbytné, aby poslední den lhůty uplynul celý, nestačilo tedy, aby poslední den lhůty pouze započal (jako u vydržení).²¹ Již podle římského práva den trval od půlnoci do půlnoci, musel tedy uběhnout až do půlnoci.²²

Podle římského práva pak mohly nastat dva právní účinky promlčení. V prvním případě promlčením žaloby docházelo k zániku žalovatelnosti, tedy k úplné ztrátě práva podat žalobu. Ve druhém případě oprávněnému i po uplynutí promlčecí lhůty právo podat žalobu zůstalo zachováno, žalovanému ale proti žalobě příslušela námitka promlčení (*exceptio temporis*).²³

U žalob z obligačních práv (*actiones in personam*) naopak docházelo vždy k naprosté ztrátě žalovatelnosti, neboť žaloba zcela vyčerpávala právo, na kterém spočívala. U žalob z absolutních práv (*actiones in rem*) docházelo ke ztrátě žalovatelnosti pouze vůči jednotlivým osobám, tj. vůči rušiteli práva a jeho právním nástupcům. Proti všem ostatním ale žalovatelnost zůstala u žalob z absolutních práv zachována.²⁴

Následky promlčení se tedy lišily podle povahy práva, které bylo předmětem žaloby. V případě *actiones in personam*, tedy u práv závazkových, docházelo k zániku samotného práva, které nezůstávalo ani v podobě naturální obligace. V případě *actiones in rem*, tedy u práv věcných, docházelo k zániku prosaditelnosti práva proti žalovanému a jeho dědicům, vůči třetím osobám ale právo trvalo i nadále, promlčením žaloby se ovšem stávalo relativně neplatným.²⁵ Jak uváděl např. J. Vážný, otázka, zda po promlčení obligační žaloby ještě existuje právo věřitele, je proto již pouze teoretická. Oproti tomu promlčení věcné žaloby samo o sobě ještě neznamenalo zánik věcného práva, pokud nebyly současně splněny podmínky pro vydržení tohoto práva.²⁶

V justiniánském právu byl případ, kdy věřitel dopustil, aby se mu promlčela žaloba, zařazen mezi tzv. naturální obligace.²⁷ Pokud dlužník na základě promlčené žaloby věřiteli dluh (*debitum*) dobrovolně splnil, nemohl se už domáhat vrácení takto poskytnutého plnění. Naturální obligace (*obligatio naturalis*) je tedy situace, kdy právní řád sice již věřiteli při vymáhání plnění neposkytuje

²¹ ŠKERŔÍKOVÁ, Jana. Čas v římském procesním právu. In HORÁK, Záboj; SKŘEJPEK, Michal (eds). *Římské právo a kodifikace: sborník příspěvků z vědecké konference konané na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 16. – 17. dubna 2010*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 70.

²² KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 113.

²³ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 134.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 130.

²⁶ VÁŽNÝ: *Římský proces...*, s. 118.

²⁷ KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 288.

součinnost a za splnění dluhu věřiteli neručí, pokud ale dlužník přesto z vlastní vůle dluh sám splní, nejde o bezdůvodné obohacení a věřitel si toto plnění může ponechat.²⁸

V souvislosti se vznikem naturální obligace v důsledku promlčené žaloby pak v římském právu mohly vznikat různé komplikované situace. Otázka např. vznikala v situaci, kdy došlo k promlčení hlavního závazku, na kterém vázlo zástavní právo. Římští právníci konstatovali, že fakt, že se hlavní obligace stala nevymahatelnou, tedy že přešla do stavu naturální obligace, sám o sobě ještě nepůsobil zánik zástavního práva na ní váznoucího.²⁹ Právník Ulpianus v Digestech uváděl, že v případech, kdy vzniká naturální obligace, zástavní právo zůstává.³⁰

Další otázka vznikala např. v případě vztahu promlčené jistiny a úroků z ní vzniklých. Tuto otázku vyřešilo justiniánské právo, které zavedlo promlčení celého práva na jednotlivá plnění (*praescriptio totalis*). Podle této právní úpravy, pokud došlo k promlčení kapitálu, tak nebylo možné požadovat ani úroky z něho plynoucí.³¹

Jestliže ovšem dlužník nebyl odhodlán věřiteli splnit dobrovolně, ale naopak se chtěl plnění z promlčené žaloby vyhnout a žalobě se bránit, příslušela mu námitka promlčení. Jak pravil římský právník Gaius, námitky (*exceptiones*) byly zavedeny na ochranu těch, kdo jsou žalováni.³² Pojem *exceptio* bývá vykládán jako podmínka, která žalovaného buď odsouzení zcela zprošťuje nebo odsouzení alespoň určitým způsobem zmírňuje.³³

V případě promlčení žalovaný získával vůči promlčené žalobě námitku promlčení (*exceptio temporis*). U časově omezených žalob, které bylo možné podat ve lhůtě jednoho roku, se lišilo označení námitky promlčení (*praescriptio annalis*).³⁴ Žalovaný musel námitku promlčení výslovně vznést, soudce totiž k námitce promlčení nepřihlížel z úřední povinnosti (*ex officio*), ale výlučně na návrh zavázané strany (*ope exceptionis*).³⁵ Žalovaný se rovněž mohl námitku promlčení vzdát, nebylo ovšem možné námitku vyloučit či modifikovat dohodou stran.³⁶

²⁸ ŽIDLICKÁ, Michaela. *Římské právo*. Brno: Institut dalšího vzdělávání, 2002, s. 66.

²⁹ SKŘEJPEK, Michal a kol. *Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny: věcná práva*. Praha: Auditorium, 2017, s. 297.

³⁰ Dig. 20, 1, 14, 1. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 298.

³¹ SOMMER: *Učebnice...díl I...*, s. 53.

³² Gai. Inst. 4, 116. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Gaius...*, s. 291.

³³ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994, s. 45.

³⁴ FRÝDEK: *Kurs...*, s. 61.

³⁵ REBRO: *Římské právo...*, s. 111.

³⁶ SOMMER: *Učebnice...díl I...*, s. 53.

1.5 Vydržení svobody

V souvislosti s promlčením bych ještě uvedl také institut římského práva označovaný jako tzv. vydržení svobody (*usucapio libertatis*). Jde o institut týkající se zejména služebností (*servitutes*) a navzdory svému názvu se jedná o nástroj od vydržení značně odlišný. Ač k tomu označení svádí, účelem vydržení svobody totiž není založení věcného práva ve prospěch držitele (*praescriptio acquisitiva*), nýbrž naopak uplynutím stanovené doby toto věcné právo zrušit (*praescriptio extinctiva*), aniž by přitom jiné osobě dané věcné právo vzniklo.³⁷ Zatímco u vydržení tedy dochází k zániku dosavadního práva a současně ke vzniku nového práva třetí osobě, u vydržení svobody dochází pouze k zániku dosavadního práva na úkor oprávněného z tohoto práva, přičemž ale žádné třetí osobě toto právo nevznikne.³⁸

Je však také otázkou, zda jde tento institut spojovat s promlčením. Někteří autoři, např. P. Bělovský³⁹, sice vydržení svobody k promlčení přirovnávají, já se však domnívám, že tento institut má blíže spíše k prekluzi. Promlčením totiž předmětné právo zcela nezaniká, zaniká pouze nárok, a vymahatelnost předmětného práva se tak oslabuje. Naopak v případě prekluze příslušné právo zcela zaniká a nelze se ho již domáhat vůbec. Rovněž v případě vydržení svobody dochází k zániku předmětného práva, ne pouze k jeho oslabení, proto jsem toho názoru, že vydržení svobody má svou povahou blíže spíše k prekluzi. Protože ho ale někteří autoři uvádí v souvislosti s promlčením, a protože se ve své diplomové práci podrobněji nezabývám institutem prekluze, rozhodl jsem se tomuto institutu věnovat v této části mé práce.

Pokud jde o samotnou podstatu tohoto institutu, je třeba upozornit, že je nutné rozlišovat zánik služebností jejich pouhým nevykonáváním (*non utendo*) na straně jedné a zánik služebností právě uvedeným vydržením svobody (*usucapio libertatis*) na straně druhé. Veškeré polní pozemkové služebnosti (*iura praediorum rusticorum*), jakož i osobní práva poživací (*usufructus*) a užívací (*usus*), zanikaly jejich nevykonáváním po stanovenou dobu, a to konkrétně po dobu 1 roku u věcí movitých a po dobu 2 let u věcí nemovitých.⁴⁰ Justiníánské právo pak tyto lhůty rozšířilo na 10 let mezi přítomnými (*inter praesentes*) a 20 let mezi nepřítomnými (*inter absentes*).⁴¹ K zachování služebnosti ale nebylo nezbytné, aby oprávněný služebnost vykonával osobně.

Šlo-li o osobní služebnosti (*servitutes personarum*), tak třeba poživací právo bylo zachováno i tím, že jej vykonával ten, komu oprávněný za úplatu postoupil výkon tohoto práva (např.

³⁷ BĚLOVSKÝ, Petr. *Usucapio: vydržení v římském právu*. Praha: Auditorium, 2018, s. 72.

³⁸ Tamtéž, s. 74.

³⁹ Tamtéž, s. 72.

⁴⁰ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 268.

⁴¹ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 199.

nájemce či pachtýř).⁴² Podle římského právníka Pomponia *usufructus* nezanikal ani v případě, kdy se manžel na delší dobu vzdálil z domu, ale požívací právo místo něj po dobu jeho nepřítomnosti vykonávala jeho žena, ba dokonce ani v případě, kdy žena sama odcestovala do cizí země a v domě zanechala své otroky, kteří požívací právo po tuto dobu vykonávali.⁴³ Pomponius tak rozšířil výkon požívacího práva i na osoby, které bychom dnešní terminologií nazvali jako tzv. osoby blízké, které oprávněného v jeho nepřítomnosti ve výkonu služebnosti zastupovaly.⁴⁴

Ani zánik služebností jejich pouhým nevykonáváním tedy nebyl až tak snadný, jak by se na první pohled mohlo zdát. Postačilo jejich vykonávání jinou osobou a k jejich zániku nedošlo. U pozemkových služebností (*servitutes rerum*) dokonce stačilo, aby se kdokoliv choval tak, jako by služebnost vykonával, tedy aby např. něco na panující pozemek dopravil. Práva k bytu (*habitatio*) či práva k službám otroků nebo hospodářských zvířat (*operae*) navíc nevykonáváním nezanikala vůbec.⁴⁵

Domovní pozemkové služebnosti (*iura praediorum urbanorum*) ovšem nezanikaly pouhým nevykonáváním, ale prostřednictvím již zmiňovaného vydržení svobody (*usucapio libertatis*), které spočívalo jednak v nevykonávání služebnosti a současně v tom, že služební pozemek byl lidskou činností uveden do stavu odporujícího služebnosti po stanovenou dobu, např. zazděním otvorů ve služební zdi určené pro trámy (*servitus tigni immittendi*). Lhůty pro vydržení svobody byly stejné jako pro zánik služebností jejich nevykonáváním, tedy původně 1 rok pro movité věci a 2 roky pro nemovitosti, za Justiniána pak 10 let mezi přítomnými a 20 let mezi nepřítomnými.⁴⁶

Jestliže tedy na služebním pozemku byla zřízena např. výše uvedená služebnost *servitus tigni immittendi*, vydržení svobody nastávalo nejen na základě toho, že vlastník panujícího pozemku nevyužil své možnosti dané služebností, tedy vložení trámů do sousedovy zdi, ale současně musela nastat další okolnost, tj. zazdění otvorů pro vložení trámů sousedem, přičemž služební zeď musela v tomto stavu zůstat po stanovenou dobu, tedy nejméně 2 roky.⁴⁷

Toto pravidlo se vztahovalo i na tzv. negativní služebnosti, jako příklad můžeme uvést zákaz vystavět stavbu, která by bránila v průchodu světla na panující pozemek (*servitus minibus officiatur*). Taková služebnost zanikala vydržením svobody, pokud vlastník panujícího pozemku své možnosti dané služebností, tedy výhledu, nevyužíval, např. tím, že si zatemnil okna domu,

⁴² HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 268.

⁴³ Dig. 7, 4, 22. Citováno dle českého překladu obsaženého v BUBELOVÁ, Kamila. Odras změn v pojmání usufruktu – od římského práva ke Všeobecnému občanskému zákoníku. In DVORÁK, Jan; MALÝ, Karel (eds). *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 580.

⁴⁴ BUBELOVÁ: *Odras...*, s. 580.

⁴⁵ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 199.

⁴⁶ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 268.

⁴⁷ BÉLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 73.

a současně pokud vlastník služebného pozemku postavil stavbu, která bránila pronikání světla na panující pozemek, přičemž tento stav musel přetrvat po dobu alespoň 2 let.⁴⁸

Jak ale varoval římský právník Papinianus, stav v rozporu s výkonem služebnosti nesměl vycházet ze souhlasu vlastníka panujícího pozemku, v takovém případě by k vydržení svobody nedošlo.⁴⁹ A konečně je třeba vzpomenout také na myšlenku L. Heyrovského, který zdůrazňoval, že „*má se též přičiníti, aby práva spojená s věcí služebnou se nepromlčela a k ní žádná práva nebyla vydržena*“.⁵⁰

Institut *usucapio libertatis* se ale nevyskytoval pouze u služebností. Jako další příklad můžeme uvést vydržení svobody týkající se zástavního práva. Jestliže vlastník nebo držitel v dobré víře (*bona fidei possessor*) držel předmět zástavy bez vědomosti o jejím zatížení, pak ve lhůtě 10 let mezi přítomnými nebo ve lhůtě 20 let, byl-li zástavní věřitel nepřítomen, došlo k vydržení svobody vlastnického práva, a současně tedy k zániku zástavního práva.⁵¹ Takto ale nikdy nemohl vydržet dlužník, zástavce, ani jejich dědicové.⁵² Od vydržení svobody vlastnického práva je ale třeba odlišovat situaci, kdy zástavce (*fiduciant*) vydržel nazpět své vlastnické právo k předmětu zástavy (*usureceptio fiduciae*), k čemuž postačilo uplynutí vydržecí doby, a to dokonce bez ohledu na to, jak byla držba získána.⁵³

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Dig. 8, 4, 17. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 74.

⁵⁰ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 262.

⁵¹ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 300.

⁵² KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 264.

⁵³ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 204.

2 Vydržení v římském právu

Právní úprava vydržení se objevila již v nejstarších pramenech práva. Jak uváděl A. Randa⁵⁴, byl to právě „*věčně bujarý kmen práva římského*“, který se stejně jako v případě mnoha dalších právních nástrojů, zasloužil také o zakotvení institutu vydržení. První dochovaná zmínka o vydržení se objevuje v římském Zákoně XII desek.⁵⁵ *Lex duodecim tabularum*, jak se Zákon XII tabulí označoval, představoval sepsání římského obyčejového práva, ke kterému došlo zhruba v pol. 5. st. př. n. l. Sepsání tohoto zákona si vynutili plebejové, kteří tím chtěli zabránit volnému výkladu právních norem patricijskými soudci a magistráty.⁵⁶

Před vznikem LDT totiž Římané žili pouze dle obyčejového práva, které bylo považováno za vůli bohů. Tato „boží vůle“ byla vykládána tzv. pontifiky, tedy jakýmiisi vykladači práva, kteří pocházeli z řad patricijů, čímž se plebejové cítili být ohroženi.⁵⁷ Plebejové proto chtěli toto patricijské privilegium odstranit a pevnou formulací právních pravidel tak zamezit často svévolnému výkladu právních obyčejů patricijskými příslušníky.⁵⁸ Je však nutné podotknout, že LDT nebyl systematickou kodifikací veškerého římského práva, ale jednalo se spíše o stručné formulace nejdůležitějších a nejspornějších pravidel v římské společnosti.⁵⁹ Jeho jednotlivá ustanovení navíc nebyla vždy formulována zcela jednoznačně.⁶⁰ Tento fragmentární charakter LDT se projevil také v právní úpravě vydržení.

Zákon XII desek totiž institut vydržení nijak podrobně neupravoval, ba dokonce ani ještě nepoužíval klasické označení pro římskoprávní vydržení (*usucapio*), které bylo vytvořeno teprve později (k tomu blíže kapitola 2.6.1). LDT ve svém textu operoval jen s termínem užívání (*usus*). LDT tak „pouze“ zakotvil možnost vydržení, aniž by ovšem stanovoval konkrétní požadavky. Základní předpoklady vydržení byly až výsledkem tzv. pontifikální interpretace.

Nejdříve k vydržení postačovaly dvě objektivní náležitosti: držba (*possessio*) a uplynutí vydržecí doby (*tempus*). Navíc byl stanoven okruh určitých věcí, které nemohly být předmětem vydržení, čímž byl stanoven další předpoklad vydržení – věc způsobilá k vydržení (*res habilis*). Římská právní věda se ale s rozmachem společnosti postupem času také dále rozvíjela, a to platilo i pro vydržení. Vedle již zmíněných náležitostí se postupně začaly objevovat další požadavky

⁵⁴ RANDA, Antonín. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 5. vydání. Praha: Knihkupectví Františka Řivnáče, 1900, s. 3.

⁵⁵ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 21.

⁵⁶ SKŘEJPEK, Michal. *Lex et ius: zákony a právo antického Říma*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 12.

⁵⁷ SCHELLE, Karel; ŽIDLICKÁ, Michaela a kol. *Obecné dějiny státu a práva. Díl I., starověk*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. s. 112.

⁵⁸ SOMMER, Otakar. *Prameny soukromého práva římského*. 2. vydání. Praha: vlastním nákladem, 1932, s. 46.

⁵⁹ SCHELLE: *Obecné dějiny...*, s. 113.

⁶⁰ SKŘEJPEK: *Poodkryté tváře...*, s. 88.

vydržení, jedním z nich byl tzv. spravedlivý důvod (*iusta causa*). V počátcích římského principátu se z široce pojatého požadavku spravedlivého titulu vyčlenila jako nový významný předpoklad vydržení tzv. dobrá víra (*bona fides*).⁶¹ Vytvořila se tak pětice základních předpokladů vydržení – *possessio, res habilis, titulus, fides a tempus*. Já bych k těmto náležitostem vydržení dodal ještě šestý požadavek – věc pro sebe v Římě totiž mohly vydržet pouze některé osoby (*persona habilis*).

2.1 Osoby způsobilé vydržet

Abyste tedy osoba mohla dle římského práva vydržet, musela k tomu být způsobilá. Předně, věc nacházející se v římském vlastnictví, mohl vydržet pouze římský občan. Vydržení římských věcí cizinci (*peregrini*), kteří nebyli římskými občany, bylo vyloučeno. Dále podle římského práva mohl být subjektem práv a povinností pouze svobodný člověk.

Pokud šlo o svobodné římské občany, římské právo rozlišovalo mezi osobami tzv. *sui iuris* a mezi osobami tzv. *alieni iuris*. Osobami *sui iuris* byli svobodní římsští občané, kteří nebyli podřízeni žádnému mocenskému poměru. Osobami *alieni iuris* byli svobodní římsští občané, kteří podléhali některé další moci, zejména moci otcovské (*patria potestas*) či moci manželské (*manus*). Plnou způsobilost k právům a povinnostem, jakož i k právnímu jednání, měl pouze svobodný římský občan, který nebyl podřízen žádnému mocenskému poměru. Pouze takový římský občan mohl nabývat veškerá práva pro sebe, a tedy i vydržet pro sebe samého.⁶²

2.1.1 Otroci

Otrok (*servus*), tedy člověk zbavený svobody, neměl právní subjektivitu, a proto pro sebe žádná práva nabývat nemohl. Paulus uváděl, že otrok nemůže jednat v těch případech, kdy zákon vyžaduje úkon od svobodné osoby.⁶³ Podle Ulpiana proto osoba v otroctví nemůže vydržet, neboť když je otrok sám držen, nemůže být považován za držícího.⁶⁴ To však neznamenovalo, že by otrok nemohl mít věc v držbě, pouze ji jako nesvobodný člověk nemohl vydržet sám pro sebe. Otroci totiž v Římě neměli žádný majetek a vše co získal, patřilo jeho pánovi⁶⁵ (k nabytí držby otrokem blíže kapitola 2.3.2).

⁶¹ PETR, Bohuslav; PETR, Bohuslav ml. Nad bývalým, současným i budoucím pojetím držby a vydržení. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 17, s. 614.

⁶² ČUHELOVÁ, Jana; DOSTALÍK, Petr. Postavení muže a ženy, instituty ochrany před domácím násilím v římském právu a dnes. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 3, s. 112.

⁶³ Dig. 50, 17, 175, pr. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK, Michal. *Prameny římského práva: fontes iuris romani*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2004, s. 279.

⁶⁴ Dig. 50, 17, 118. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Prameny...*, s. 269.

⁶⁵ BLAHO, Peter. Nadobudnutie držby prostredníctvom otrokov v rímském práve klasickom. In VANĚČEK, Václav (ed). *Právněhistorické studie*. Praha: Karolinum, 1979, s. 172.

2.1.2 Děti

Pokud šlo o osoby podřízené moci otcovské, již Marcianus v Digestech podotýkal, že syn pod otcovskou mocí není způsobilý ani udržet, ani získat, ani nabýt držbu věci z *pekulia*.⁶⁶ Nedospělí (*impuberes*) se podle římského práva dělili do dvou kategorií: nedospělí do sedmého roku věku (*infantes*) a nedospělí od sedmého až do dvacátého pátého roku věku (*infantia maiores*).⁶⁷ *Infantes* byli děti naprosto nezpůsobilé k právnímu jednání, které nemohly činit žádné právní úkony včetně úkonů nabývacích, a nemohly tedy vydržet, a to ani pro sebe, ani pro jiného. Oproti tomu *infantia maiores* již byli způsobilí nabývat, a tedy i vydržet. Pokud byli osobami *sui iuris*, tedy pokud šlo o syny či dcery, kteří se již vymanili z otcovské moci a nepodléhali žádnému jinému mocenskému poměru, mohli vydržet pro sebe. Pokud byli osobami *alieni iuris*, tedy stále moci otcovské podléhali, nabývali vydržením pro svého otce (*pater familias*).⁶⁸

2.1.3 Ženy

Specifické postavení v Římě měly také ženy, které často vstupovaly do manželství. Již podle nejstaršího římského práva byla s manželstvím (*iustum matrimonium*) spojena také manželova moc nad manželkou (*manus*).⁶⁹ Vstupem ženy do manželství mohla nastat řada situací. První situaci představovala žena vstupující do manželství, které byla stále podrobena také moci otcovské. Žena se podle římského práva mohla z moci svého otce vymanit tak, že alespoň po dobu jednoho roku žila nepřetržitě se svým manželem, který k ní tak „vydržel“ mocenské právo.

Již LDT ale stanovoval, že pokud se naopak žena tímto způsobem nechce manželově moci podřídit, postačí, aby byla každý rok alespoň po tři noci nepřítomna.⁷⁰ Toto pravidlo mělo chránit zájem otce římské rodiny, kterému, aby nepřišel o moc nad svou dcerou, dával zákoník možnost povolání ji na stanovenou dobu zpět pod svou střechu a dobu jednoho roku tak přetřhnout.⁷¹ Pokud tak otec učinil, dávalo mu to v Římě prakticky jistotu, že provdaná dcera jeho příkazu vyhoví a moci svého manžela se tak nepodřídí, neboť většina žen by si v tehdejší patriarchální římské společnosti nedovolila neuposlechnout příkazu svého otce.⁷²

⁶⁶ Dig. 50, 17, 93. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Prameny...*, s. 265.

⁶⁷ VYHNÁNEK, Leoš. K otázce způsobilosti nezletilých k právním úkonům a dosažení zletilosti. In VYSTRČIL, Petr (ed). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999, s. 159.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ ČUHELOVÁ: *Postavení...*, s. 113.

⁷⁰ LDT. VI, 5. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK, Michal; FALADA, David; KUKLÍK, Jan. *Exegésis: výklad právních textů*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 30.

⁷¹ SKŘEJPEK, Michal. Postavení žen v *leges regiae* a zákoníku XII desek. In BUBELOVÁ, Kamila (ed). *Ius romanum: sborník příspěvků ze IV. konference právních romanistů ČR a SR na téma Diskriminace v římském právu konané 2. a 3.11.2001 v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, s. 53.

⁷² Tamtéž, s. 54.

Jako druhou situaci si lze představit ženu, která již nebyla podřízena otcovské moci a která vstoupila do manželství s mužem, který již otcovské moci také nepodléhal. V takovém případě se žena dostala do moci manželské (*manus*). Třetí situace, která mohla také nastat, byl případ, kdy žena, která již nebyla podrobena otcovské moci, vstoupila do manželství s mužem, který však byl moci svého otce stále podřízen. V takovém případě se žena stávala součástí manžellovy rodiny (*familia*) a stejně jako její manžel podléhala moci manželova otce (*pater familias*).⁷³ A konečně také mohlo dojít ke čtvrté situaci, tedy k tomu, že se žena vymanila z moci svého otce, současně se však ani neprovdala a stala se svobodnou Římkou *sui iuris*. I postavení takové ženy ale bylo v římském právu nižší než postavení muže, neboť ženy byly dle Římanů lehkovážného ducha (*levitas animi*) a před svou nerozvážností byly chráněny prostřednictvím institutu poručníka (*tutor mulierum*).⁷⁴ Být pod mocí poručníka pro ženu *sui iuris* znamenalo nemožnost uskutečňovat určité druhy právních úkonů bez souhlasu poručníka (*sine auctoritas tutoris*). Jedinou možností, jak se mohla žena vymanit i z moci poručníka, bylo osvobození od této moci na základě *ius liberorum*.⁷⁵

V případě vydržení prostřednictvím ženy podle římského práva tedy mohly nastat různé situace, které se lišily v osobě, v jejíž prospěch byla ženou v Římě věc vydržena. V první situaci, byla-li žena stále podrobena moci otcovské, nabývala vydržením pro svého otce. Ve druhém případě, kdy žena vstoupila do manželství a byla podřízena moci manželské, nabývala vydržením pro svého manžela. Ve třetí situaci, vstoupila-li žena do manželství s mužem, který stále podléhal moci otcovské, nabývala žena vydržením pro otce svého manžela. Jen ve čtvrtém případě, nebyla-li žena podrobena žádnému mocenskému poměru, pak mohla v Římě nabývat pro sebe samou, zpravidla však prostřednictvím svého poručníka.

2.1.4 Osoby stížené duševní poruchou a marnotratníci

Nezpůsobilé k právnímu jednání byly osoby stížené duševní chorobou. Tyto osoby byly způsobilé k právnímu jednání pouze v tzv. jasných okamžicích (*delucida intervalla*). K majetkovým právním úkonům nebyl způsobilý ani člověk, který byl prohlášený za tzv. marnotratníka (*prodigus*). Ten však mohl činit nabývací jednání, která byla ku jeho prospěchu. Domnívám se proto, že marnotratník věc obecně vydržet mohl, pokud nebyla např. zadlužená, tedy pokud by mu nabytí takové věci nepůsobilo újmu. Navíc *prodigus* mohl nabývat, a tedy i vydržet, prostřednictvím zvláštního správce, který byl povolán ke správě marnotratníkovy majetku (*curator prodigi*).⁷⁶

⁷³ ČUHELOVÁ: Postavení..., s. 113.

⁷⁴ SKŘEJPEK: Postavení..., s. 51.

⁷⁵ BRTKO, Róbert a kol. *Prvky a principy římského a kánonického procesního práva*. Praha: Leges, 2016, s. 115.

⁷⁶ BALÍK, Stanislav. *Rukověť ke dějinám římského práva a jeho institucí*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 109.

2.2 Věci způsobilé k vydržení

Podle římského práva mohl držitel vydržet pouze a jenom věc (*res*). Už právník Pomponius v Digestech správně tušil, že „je méně mít žalobu než věc samu“.⁷⁷ Také Gaius tvrdil, že je daleko výhodnější sám držet a odpůrce tak přinutit žalovat, než sám požadovat držbu na jiném člověku prostřednictvím žaloby.⁷⁸ Předmětem vydržení nemohl nikdy být svobodný člověk, neboť v římském právu platila zásada, že subjekt práv nemůže být za žádných okolností objektem práv, a naopak.⁷⁹ Na druhé straně otrok, tedy člověk svobody zbavený, byl v Římě považován za věc, a podobně jako živá zvířata proto mohl být i vydržen.⁸⁰

Všechny věci ale v Římě vydrženy být nemohly. Předmětem vydržení mohla být pouze věc způsobilá být objektem vlastnického práva (*res habilis*).⁸¹ Tato podmínka byla v římském právu vymezována spíše negativně, a to postupným stanovováním okruhu věcí, které naopak vydržet možné nebylo.⁸² Již podle LDT nebylo možné vydržet věci kradené (*res furtivae*).⁸³ Zákaz vydržení kradených věcí později zakotvil také tzv. Atiniův zákon (*lex Atinia*).⁸⁴ Kradenou věc navíc nejenže nemohl vydržet sám zloděj, ale dokonce ani její potenciální pozdější držitel, a to navíc ani v případě, kdy by takovou věc nabyt řádně a poctivě.⁸⁵ Pokud by se ale kradená věc vrátila zpět do moci jejího vlastníka (*reversio in potestatem*)⁸⁶, poté již k vydržení dojít mohlo, neboť poskvrnění z věci již odpadlo.⁸⁷

Dále LDT rovněž stanovoval minimální rozsah pozemku, který bylo možné vydržet, na šířku 5 stop.⁸⁸ Vydržení pozemku do pěti stop (cca 1,5 metru) tedy bylo v LDT zakázáno.⁸⁹ Zpravidla se jednalo o mezní pruh mezi pozemky (*confinium*).⁹⁰ LDT dále zakázal vydržení přístupové cesty k hrobu, nádvoří (*forum*)⁹¹ či mancipačních věcí zcizených ženou bez autorizace poručníka (*sine auctoritas tutoris*).⁹² Později byly z vydržení vyloučeny také věci získané násilím (*res vi*

⁷⁷ Dig. 50, 17, 204. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v BLAHO, Peter; BARTOŠÍKOVÁ, Jarmila. *Corpus iuris civilis. Digesta. Tomus I.* Bratislava: Eurokodex, 2008, s. 283.

⁷⁸ Dig. 6, 1, 24. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Římské právo v...*, s. 66.

⁷⁹ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 82.

⁸⁰ Tamtéž, s. 83.

⁸¹ KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 224.

⁸² ŠTĚTINOVÁ, Veronika. Vydržení v římském právu a dnes. In STLOUKALOVÁ, Kamila (ed). *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015, s. 118.

⁸³ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 230.

⁸⁴ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 152.

⁸⁵ SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského: díl II: právo majetkové.* Praha: vlastním nákladem, 1935, s. 223.

⁸⁶ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 58.

⁸⁷ BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani institutiones: Justiniánské instituce.* Praha: Karolinum, 2010, s. 119.

⁸⁸ LDT. VII, 4. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ, Petr. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 4, s. 111.

⁸⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva.* Praha: Orac, 2001, s. 39.

⁹⁰ KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 238.

⁹¹ LDT. VIII, 10. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: Vydržení..., s. 111.

⁹² Gai. Inst. 2, 47. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Gaius...*, s. 107.

possessae) a věci získané podvodem (*res repetundae*). Zákaz vydržení takto nabytých věcí zakotvil až zákon Julia a Plautia (*lex Iulia et Plautia*), jehož datování není přesně známo, odhaduje se však, že byl přijat později než LDT.⁹³ Od 2. st. n. l. nebylo možné vydržet ani věci náležející státní pokladně (*res fiscales*). V době pozdního císařství nemohly být předmětem vydržení věci náležející císaři nebo církevním institucím (*piae causae*). Posléze byly přidány také některé další věci, např. dědictví po matce (*bona materna*).⁹⁴ Předmětem vydržení nemohly být věci cizinců (*res hostibus*).⁹⁵ Logicky nemohly být vydrženy vlastní věci (*res sua*).⁹⁶ A vydržet nešlo zpravidla ani věci nikomu nepatřící (*res nullius*), neboť ty podléhaly režimu okupace (k tomu blíže kapitola 2.2.6).

2.2.1 Věci vyloučené z právního obchodu

Další velkou skupinu věcí, které nemohly být předmětem vydržení, tvořily věci, které byly v Římě vyňaty z právního obchodu (*res extra commercium*).⁹⁷ Tyto neobchodovatelné věci se podle Gaiovy učebnice rozdělovaly do dvou základních skupin – věci práva božského a věci práva lidského.⁹⁸

Věci božského práva (*res divini iuris*) byly různé věci, které se určitým způsobem vztahovaly k římskému náboženství a k uspokojování náboženských potřeb. Spadaly sem věci posvátné, věci zasvěcené a věci svaté. Věci posvátné (*res sacrae*) byly věci určené k výkonu kultu nebeským bohům, jednalo se např. o chrámy, oltáře nebo obětní náradí. Mezi věci zasvěcené (*res religiosae*) patřily veškeré věci zasvěcené bohům podsvětí, tedy sloužící k výkonu kultu zemřelých, šlo např. o hroby, náhrobky nebo věci použité k ozdobení zesnulého. A věci svaté (*res sanctae*) tvořily věci, které sice nepatřily bohům, ale byly pod jejich ochranou, např. městské hradby či brány.⁹⁹

Věci lidského práva (*res humani iuris*) byly věci určené k uspokojování potřeb lidí, ke kterým však jednotlivec nikdy nemohl nabýt vlastnictví, a tedy je ani vydržet. Spadaly sem věci všem společné, věci veřejné a věci všech.¹⁰⁰ Věci všem společné (*res omnium communes*) byly věci, které mohl každý volně užívat, ale nemohl si je přivlastnit, ani v jejich užívání bránit či překážet druhým. Podle právníka Marciana sem patřil např. vzduch, dešťová nebo říční voda, moře či

⁹³ BĚLOVSKÝ: Vydržení..., s. 111.

⁹⁴ DAJCZAK: Právo..., s. 205.

⁹⁵ SKŘEJPEK: Římské soukromé právo..., s. 110.

⁹⁶ BĚLOVSKÝ, Petr; FALADA, David; SKŘEJPEK, Michal. *Případy římského praetora*. 2. vydání. Praha: LexisNexis CZ, 2003, s. 86.

⁹⁷ KINCL: Římské právo..., 1990, s. 224.

⁹⁸ Gai. Inst. 2, 2. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Gains*..., s. 97.

⁹⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 98.

¹⁰⁰ Tamtéž.

mořský břeh.¹⁰¹ Oproti tomu stojaté vody, např. rybníky či jezera, z právního obchodu vyloučeny nebyly a mohly tedy být i vydrženy.¹⁰² Mezi věci veřejné (*res publicae*) patřily všechny věci patřící římskému národu, typicky veřejné cesty, veřejné budovy, náměstí, vodovody, kanalizace, kašny, ale také třeba státní otroci. A věci všech (*res universitatis*) byly zejména věci patřící jednotlivým římským koloniím.¹⁰³

2.2.2 Věci hmotné a nehmotné

Co se týká dělení věcí, už Římané znali členění věcí na věci hmotné a nehmotné. Mezi věci hmotné (*res corporales*) se řadily všechny hmatatelné věci, které byly schopné být předmětem vlastnictví. Věci nehmotné (*res incorporales*) pak představovala práva a právní situace, které mohly být předmětem právních jednání.¹⁰⁴ Zpočátku mohly být předmětem vydržení v Římě pouze věci hmotné. Právnick Paulus v Digestech poukazoval na to, že držet lze pouze to, co je hmotné.¹⁰⁵ Od určité doby, výrazně zejména v justiniánském právu, se ale v Římě vedle držby (hmotné) věci začal objevovat také určitý stav podobný držbě věci. Právnick Gaius hovořil o jakési jakoby držbě (*quasi possessio*) a srovnával ji s držbou (hmotné) věci.¹⁰⁶ To se stalo východiskem pro upevňování nových představ, což posléze vedlo k zavedení tzv. držby práva (*iuris possessio*).¹⁰⁷

Když ale v římském právu hovoříme o držbě práva, je třeba podotknout, že typické nehmotné hodnoty, jak je známe dnes (např. práva autorská nebo patentní), nebyly římskému právu vůbec známy.¹⁰⁸ Držbu nehmotné věci v Římě představovala typicky držba služebnosti. Institut služebností (*servitutes*) je i z hlediska římského práva velmi starý a jeho vznik souvisí se samotným rozvojem agrárních vztahů.¹⁰⁹ Již ve starém civilním právu bylo uznáváno vydržení služebnosti (*usucapio servitutium*) a prétor některým služebnostem už za římské republiky uděloval faktickou ochranu prostřednictvím interdiktů.¹¹⁰ Nejprve šlo pouze o výkon tzv. požívacího práva, časem se ale ochrana prétora rozšířila i na výkon dalších služebností.¹¹¹

¹⁰¹ Dig. 1, 8, 2, 1. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 85.

¹⁰² KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 85.

¹⁰³ SKŘEJPEK: *Římské soukromé právo...*, s. 99.

¹⁰⁴ BARTOŠEK: *Encyklopedie...*, s. 235.

¹⁰⁵ Dig. 41, 2, 3, pr. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Římské právo v...*, s. 51.

¹⁰⁶ Gai. Inst. 4, 139. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Gaius...*, s. 299.

¹⁰⁷ KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 249.

¹⁰⁸ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 83.

¹⁰⁹ THÖNDEL, Alexandr. Služebnosti – římskoprávní regulae a jejich odraz v současném právu. In HORÁK, Záboj; SKŘEJPEK, Michal (eds). *Římské právo a kodifikace: sborník příspěvků z vědecké konference konané na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 16. – 17. dubna 2010*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 80.

¹¹⁰ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 265.

¹¹¹ KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 211.

Tzv. Scriboniův zákon (*lex Scribonia*), jehož stáří není přesně známo, poté ovšem možnost vydržení služebnosti zcela odstranil. Justiniánské právo však vydržení služebnosti později v římském právním řádu znovu zavedlo, dokonce jej již znalo jako samostatný právní způsob nabytí služebnosti a zcela otevřeně hovořilo o držbě služebnosti (*possessio servitutis*).¹¹² Ulpianus v Digestech uváděl příklad užívání vody, když tvrdil, že pokud někdo získal přístup k vodě dlouhodobým užíváním, aniž by držbu nabyt násilím, tajně nebo výprosou, nemusel pak dle Ulpiana dokazovat na základě jakého právního důvodu byla tato služebnost zřízena.¹¹³

Římské právo znalo také možnost vydržení pozůstalosti (*usucapio pro herede*).¹¹⁴ K tomuto tématu se podrobněji vyjadřoval např. J. Vančura¹¹⁵. Kořeny tohoto institutu jsou rovněž velmi staré a sahají až k samotným počátkům římského práva. Pokud totiž v nejstarších dobách v Římě zemřel zůstavitel bez přirozených dědiců a nezanechal-li ani závěť (*testamentum*), stávala se z pozůstalosti tzv. věc ničí (*res nullius*), kterou bylo možné volně okupovat a později také vydržet. Podstata vydržení pozůstalosti se však v Římě postupně měnila.

Ve starších dobách tento institut spočíval ve vydržení pozůstalosti jako celku, kdy vydržitel fakticky získal postavení zůstavitelova dědice. Oproti tomu v klasické době měl tento institut jinou povahu. Nešlo již o vydržení pozůstalosti jako celku, ale pouze o vydržení jednotlivých věcí tvořících pozůstalost. V dobách principátu pak začalo docházet k omezování tohoto institutu, který byl prohlašován za ziskuchtivý a některými Římany byl považován za jakýsi druh krádeže.¹¹⁶

Zcela specifický vztah k vydržení v římském právu pak můžeme nalézt u práva zástavního (*pignus*). Jak uváděl L. Heyrovský, zástavní právo vydržením v Římě nabýt možné nebylo.¹¹⁷ Římské právo ale znalo tzv. vydržení svobody (*usucapio libertatis*), které mohlo být uplatněno i v případě zástavního práva (k vydržení svobody viz kapitola 1.5). Pokud držitel držel zástavu ve stanovené lhůtě bez vědomosti o jejím zatížení zástavním právem, považovalo se po uplynutí vymezené doby zástavní právo za zaniklé.¹¹⁸ Tímto způsobem ale nemohl vlastnické právo k zastavěné věci vydržet dlužník či zástavce, neboť jim zatížení zástavním právem muselo být známo. Totéž pak platilo i pro jejich dědice.¹¹⁹

¹¹² HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 267.

¹¹³ Dig. 8, 5, 10, pr. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Římské právo v...*, s. 215.

¹¹⁴ SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 223.

¹¹⁵ VANČURA, Josef. *Usucapio pro herede: studie z práva římského*. Praha: Jan Stolař, 1897. 122 s.

¹¹⁶ KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 371.

¹¹⁷ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 286.

¹¹⁸ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 300.

¹¹⁹ KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 264.

2.2.3 Věci movité a nemovité

Římské právo znalo rovněž členění věcí na věci movité a nemovité. Mezi věci movité (*res mobiles*) se řadily věci, které se buď samy pohybovaly (*res per se moventes*), např. otroci či zvířata, nebo které bylo možné v prostoru přemístit. Věci nemovité (*res immobiles*) zahrnovaly pozemky, jakož i vše, co s nimi bylo pevně a trvale spojeno. Rozdělování věcí na movité a nemovité mělo význam i pro vydržení. Hlavní rozdíl spočíval v odlišné délce vydržecí lhůty (viz kapitola 2.6.1). Toto členění mělo ale i jiné důsledky, jedním z nich byl např. způsob poskytování ochrany držbě věcí. Zatímco držba movitých věcí se v Římě chránila prostřednictvím interdiktů *Uti possidetis*, k ochraně držby nemovitých věcí se používal interdikt *Utrubi*.¹²⁰

2.2.4 Věci mancipační a nemancipační

Kromě těchto dvou klasických členění věcí Římané navíc ještě rozlišovali věci mancipační a nemancipační. Věci, které byly společensky méně významné, se v Římě nabývaly pouze předáním věci (*traditio*). Tyto věci se označovaly jako věci nemancipační (*res nec mancipi*).¹²¹ Oproti tomu k převodu věcí, které byly společensky významné a důležité, nepostačovala jen neformální tradice. Právní převod byl prováděn předepsaným způsobem, často velmi formálně a okázale, a to buď slavnostním soukromoprávním převodem práva k věci (*mancipatio*) nebo tak, že se před římským úředníkem vedl fingovaný soudní spor (*in iure cessio*). Tyto věci se nazývaly mancipační (*res mancipi*) a byly římským právem taxativně vymezeny. Šlo zejména o základní prostředky pro zemědělskou výrobu, jako byly třeba pozemky, otroci, tažná zvířata či nářadí.¹²²

Toto členění věcí mělo pro účely vydržení v římském právu velký význam, neboť hlavní funkcí vydržení v Římě bylo napravení vad odvozeného nabytí vlastnictví. Pokud u mancipační věci došlo jen k předání, pak nabyvatel nezískal vlastnické právo k věci, ale tradicí na něj přešla pouze držba. Vydržení však tomuto držiteli umožňovalo, aby svou držbu přeměnil na vlastnické právo k věci, a stal se dle latinské terminologie z vlastníka bonitárního vlastníkem kviritským.¹²³ Za císaře Justiniána ale rozdíl mezi mancipačními a nemancipačními věci ztratil na hospodářském významu a toto členění bylo proto zrušeno.¹²⁴

¹²⁰ SKŘEJPEK: *Poodkryté tváře...*, s. 137.

¹²¹ BLAHO, Peter. O vzt'ahu občianskeho zákonníka k právu rímskemu. In SCHELLE, Karel (ed). *Římské právo a jeho odkaz v současném právu: sborník z vědecké konference věnované prof. JUDr. Janu Vážnému*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 22.

¹²² ŽIDLICKÁ: *Římské právo...*, s. 44.

¹²³ DAJCZAK: *Právo...*, s. 203.

¹²⁴ BLAHO: O vzt'ahu..., s. 22.

2.2.5 Věci složené a hromadné

Dále je třeba pro účely vydržení dle římského práva rozlišovat věci složené a hromadné. Pokud jde o věc složenou (*res composita*), předmětem držby mohl být již v Římě pouze celek a jednotlivé součásti nemohly být předmětem samostatné držby, dokud spojení trvalo.¹²⁵ Pokud tedy někdo držel složenou věc (např. stavbu), prostřednictvím celku držel také její jednotlivé součásti (trámy, kameny apod.), a nešlo je proto ani zvlášť vydržet. Teprve pokud by se tyto součásti odloučily od celku, bylo by je možné držet, a tedy i vydržet samostatně.¹²⁶ Naopak pokud jde o věci hromadné (*universitas rerum*), tedy o soubory věcí, které jsou z různých důvodů drženy pohromadě (např. stádo či knihovna), ty provázal osud zcela opačný. Podle římského práva se totiž nenabývalo vlastnické právo k věci hromadné jako celku, ale naopak k jejím jednotlivým částem. Vydržet tedy bylo možné jen část věci hromadné (např. 1 krávu nebo knihu).¹²⁷ Věc hromadnou jako celek držet, a tedy ani vydržet nešlo.

2.2.6 Věci nikomu nepatřící

Dále bych se ještě pozastavil u (ne)možnosti vydržení věci ničí (*res nullius*) v římském právu. Dle mého názoru totiž mohly nastat 3 situace, které se od sebe lišily buď skutečným stavem věci (objektivní stránka) či vnitřním přesvědčením nabyvatele (subjektivní stránka). V prvním případě mohlo dojít k tomu, že se skutečně jednalo o *res nullius* a držitel to věděl, v takovém případě nabýval vlastnické právo k věci hned okamžikem uchopení věci prostřednictvím okupace.

Dále mohlo dojít ke druhé situaci, kdy se sice nejednalo o věc ničí, ale držitel se domníval, že se o *res nullius* jedná. V takovém případě sice držitel nemohl nabýt vlastnické právo okamžitě okupací, ale protože byl v dobré víře, mohl vlastnické právo k věci nabýt po uplynutí vydržecí lhůty právě vydržením. A konečně mohlo dojít ke třetí situaci, a to k tomu, že se nejednalo o věc ničí a držitel o tom, že nejde o *res nullius* věděl. Tehdy držitel nemohl nabýt vlastnické právo k věci nikdy, a to ani okupací, ale ani vydržením.

Podle názorů některých římských právníků ale byla situace týkající se věci nikomu nepatřící poněkud komplikovanější, než se domnívám já. V klasickém římském právu se podle některých autorů okupací *res nullius* nabývala pouze držba (bonitární vlastnictví) a až vydržením se nabývalo

¹²⁵ KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 210.

¹²⁶ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 216.

¹²⁷ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 85.

rovněž vlastnické právo k věci ničí (kviritské vlastnictví).¹²⁸ Navíc byly v římském právu dva názorové proudy – sabiniáni a prokuliáni. Zatímco o sabiniánech bylo obecně známo, že různé spory řešili vždy zcela přesně podle psaného práva (*stricto iure*), oproti tomu prokuliáni byli více nakloněni novým právním možnostem a při uplatňování práva používali také principy založené na spravedlnosti (*aequitas*).¹²⁹

A zaměření těchto dvou myšlenkových proudů se projevilo také v řešení otázky nabytí věci, kterou její dřívější vlastník fyzicky opustil. Podle prokuliánů totiž vůle původního vlastníka věci (derelikventa) nehrála žádnou roli s tím, že vlastnické právo k věci zaniklo již opuštěním věci a okupant se tak mohl věci ničí zmocnit bez dalšího. Na rozdíl od toho sabiniáni kladli velký důraz také na vůli derelikventa (*voluntas derelinquendi*), když tvrdili, že bez vůle původního vlastníka věci zjevně opustit svou věc by se případný okupant věci opuštěné nikdy zmocnit nemohl. K názoru sabiniánů se navíc později ve své kodifikaci připojil také císař Justinián.¹³⁰

2.3 Držba

2.3.1 Povaha držby

Držba je základní a nejdůležitější předpoklad vydržení. Zcela vědom si toho byl i římský právník Licinius Rufinus, který v Digestech upozorňoval na to, že bez držby nemůže nastat ani vydržení (*sine possessione usucapio contingere non potest*).¹³¹ Také právník Paulus potvrzoval, že vydržení nemůže začít bez držby.¹³² Označení držba (*possessio*) pravděpodobně pochází z latinského *potis sedeo*, tedy v překladu „sedím jako pán“.¹³³ Proč byl ale pojem držba spojován se sezením (*sedes*)? Římští právníci tím nejspíš chtěli dát najevo, že věc přirozeně patří tomu, kdo na ní „sedí“, totiž osobě, která má k věci fyzicky nejbliže.

Kořeny institutu držby najdeme také v římském právu a souvisí pravděpodobně s právem užívat veřejné pozemky (*ager publicus*). Tyto pozemky sice nemohly přejít do vlastnictví jejich uživatelů, přesto se postupem času v Římě objevila potřeba chránit držbu veřejných pozemků před neoprávněnými zásahy. Ačkoliv však jde o institut pocházející z římského práva, římská

¹²⁸ BRTKO, Róbert. Res a kontroverzie sabiniánov a prokuliánov. In BUBELOVÁ, Kamila (ed). *Res – věci v římském právu: sborník příspěvků z 10. konference právních romanistů ČR a SR konané ve dnech 14. – 16. 3. 2008 v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 47.

¹²⁹ BRTKO, Róbert. Spor rímskoprávných škôl týkajúci sa problému pubertas. In SOUKUP, Ladislav (ed). *Právněhistorické studie*. Praha: Karolinum, 2009, s. 320.

¹³⁰ BRTKO: Res..., s. 48.

¹³¹ Dig. 41, 3, 25. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 75.

¹³² Dig. 41, 2, 1, 1. Citováno dle českého překladu obsaženého v BARTOŠEK: *Encyklopedie...*, s. 276.

¹³³ BARTOŠEK: *Encyklopedie...*, s. 186.

právní věda žádnou definici držby nevytvořila. Ostatně, jak říkal právník Iavolenus, každá definice v právu je nebezpečná, neboť je vzácné, že by nemohla být vyvrácena.¹³⁴

Nejenže římscí právníci nevytvořili definici držby, ale někteří se neshodli ani na charakteru držby. Zatímco Paulus považoval držbu pouze za faktický stav, když uváděl, že držba není právo, ale fakt (*possessio non est iuris sed facti*)¹³⁵, Papinianus naopak tvrdil, že držba je právem (*sed et iuris est*).¹³⁶ Spor o povahu držby pokračoval i mezi glosátory ve středověku. Tento spor vyústil až v konflikt mezi dvěma právníky, Savignym a Jheringem. Savigny zaujal stanovisko, že držba je pouhým faktem, nikoliv však právem, přičemž kladl důraz na subjektivní prvek držby, který označoval jako tzv. *animus domini*.¹³⁷ Jhering naopak upřednostňoval objektivní prvek držby, tedy *corpus possessionis*, když tvrdil, že není rozhodující subjektivní vůle držitele, nýbrž fyzické ovládnutí věci, bez kterého by byla pouhá vůle držitele sama o sobě k ničemu.¹³⁸ Savignyho teorii u nás později zastával např. L. Heyrovský¹³⁹ nebo A. Randa¹⁴⁰, který naopak podrobil kritice Jheringa.

Rozpory mezi římskými právníky můžeme nalézt také v chápání vztahu držby a vlastnictví. Právník Paulus tvrdil, že samotné vlastnictví věci pramení z přirozenosti držby (*dominiumque rerum ex naturali possessione coepisse*).¹⁴¹ Oproti tomu právník Ulpianus je známý svým tvrzením, že držba nemá s vlastnictvím nic společného (*nihil commune habet proprietatis cum possessione*).¹⁴² Tento Ulpianův výrok je však třeba brát s rezervou, neboť v kontextu fragmentu v Digestech, který toto tvrzení obsahuje, má svůj význam. Faktem ovšem je, že Ulpianus kladl důraz na odlišování držby od vlastnictví a uváděl, že se může stát, že určitá osoba bude držitelem, ale nebude vlastníkem, nebo že určitá osoba bude vlastníkem, ale nebude držitelem, a konečně, že může také dojít k tomu, že jedna osoba bude držitelem a současně i vlastníkem.¹⁴³

Protože se chápání držby v Římě lišilo, nejčastěji jsme mezi římskými právníky mohli nalézt dvě základní východiska. První pojetí spočívalo v přesvědčení, že faktický stav v římském právu odpovídá stavu právnímu. V tomto smyslu byla držba považována za projev vlastnického práva, kdy vlastnictví bylo chápáno jako právní panství, které se mohlo projevit také v právu věc držet

¹³⁴ Dig. 50, 17, 202. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK, Michal. Pojetí věci a jejich vymezení v novém českém občanském zákoníku z pohledu římského práva. In MACH, Peter; PEKARIK, Matej; VLADÁR, Vojtech (eds). *Constans et perpetua voluntas: pocta Petrovi Blabovi k 75. narozeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2014, s. 570.

¹³⁵ Dig. 47, 4, 1, 15. Citováno dle českého překladu obsaženého v SALÁK, Pavel. Vliv římského práva v oblasti práva věcného v občanském právu na našem území 19. a 20. stol. In FRÝDEK, Miroslav; TAUCHEN, Jaromír (eds). *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z Letní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 12.

¹³⁶ Dig. 41, 2, 49, 1. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Římské právo v...*, s. 51.

¹³⁷ SAVIGNY, Friedrich Carl. *Das Recht des Besitzes: eine civilistische Abhandlung*. Wien: Carl Gerold's Sohn, 1865, s. 282.

¹³⁸ JHERING, Rudolf. *Der Besitzwille*. Jena: Gustav Fischer, 1889, s. 36.

¹³⁹ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 325.

¹⁴⁰ RANDA, Antonín. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: J. Otto, 1890, s. 9.

¹⁴¹ Dig. 41, 2, 1, 1. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 75.

¹⁴² Dig. 41, 2, 12, 1. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 82.

¹⁴³ Dig. 43, 17, 1, 2. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 82.

(*ius possidendi*). Podle této teorie byl držitel současně vlastníkem věci a držba byla jen jedním z několika projevů vlastnického práva. Druhé pojetí oproti tomu již očekávalo, že ne zcela ve všech případech bude mezi právním a faktickým stavem soulad. Tato koncepce tedy už počítala s tím, že v některých situacích držitel věci nemusí být současně jejím vlastníkem.¹⁴⁴

Římská právní věda tedy postupem času začala uznávat, že držba může mít také samostatný význam, což se začalo projevovat mimo jiné právě možností vydržení. Už na začátku římské republiky byla držba vnímána jako realita, jejíž rozpor s právním stavem je nežádoucí, a proto je nezbytné ji v konfrontaci se stavem právním legalizovat. Římský právník Gaius v Institucích zdůrazňoval, že je třeba tak učinit, aby vlastnictví věci nezůstávalo v pochybnosti (*ne rerum dominia duitius in incerto essent*).¹⁴⁵ Do římského práva tak byl vtělen princip *quieta non movere* – stav, který nevyvolává neklid, necht' je v souladu s právem.¹⁴⁶

Obdobně jako držba ani vlastnictví nebylo v římském právu jednoznačně definováno. Římané se příliš nevěnovali teoretickým úvahám o podstatě vlastnického práva a soustředili se spíše na praktickou stránku věci, tedy zejména na to, jaká oprávnění vlastnictví poskytuje a jak je vlastník může efektivně prosadit. Místo teoretické definice vlastnického práva jsme se proto v Římě nejčastěji mohli setkat s prostým označením *proprietas* či *dominium*.¹⁴⁷ Dokonce ještě středověké školy, které vykládaly římskoprávní prameny, vedly spory o pojetí vlastnického práva. Nejpresnější definici vlastnictví podal vůdce tzv. komentátorské školy Bartolus, který vlastnické právo charakterizoval jako právo disponovat s věcí v mezích daných platným právním řádem, a to právo disponovat s ní zcela naprosto a výlučně, tedy perfektně.¹⁴⁸

2.3.2 Nabytí držby

Stanovení přesného časového okamžiku, kdy byla držba nabyta, bylo v římském právu někdy problematické, tento problém ovšem bylo nutné vyřešit, neboť šlo o významnou otázku spojenou s institutem vydržení.¹⁴⁹ Právník Paulus v Digestech tvrdil, že držbu nabýváme tělesně a vůlí (*corpore et animo*), ne pouze samotnou vůlí (*solo animo*), ani ne pouze tělesně (*solo corpore*).¹⁵⁰

¹⁴⁴ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 162.

¹⁴⁵ Gai. Inst. 2, 44. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Gaius...*, s. 105.

¹⁴⁶ ŽIDLICKÁ, Michaela. Marcellus scribit. In BUBELOVÁ, Kamila (ed). *Res – věci v římském právu: sborník příspěvků z 10. konference právních romanistů ČR a SR konané ve dnech 14. – 16. 3. 2008 v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 7.

¹⁴⁷ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 153.

¹⁴⁸ URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 37.

¹⁴⁹ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 52.

¹⁵⁰ Dig. 41, 2, 3, 1. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER, Herbert; BLAHO, Peter. *Praktické štúdie z rímskeho práva*. Bratislava: Manz, 1993, s. 52.

Římští právníci tedy vyžadovali, aby v okamžiku nabytí držby byly přítomny oba prvky, *corpus* i *animus*, neboť pouze oba tyto prvky společně tvořily jednotu dvou symetrických článků konstituujících vznik držby.¹⁵¹ *Corpus* chápalo římské právo jako držeční prvek materiální, zatímco *animus* jako držeční prvek volní.¹⁵² Držitel tedy musel mít faktickou moc nad věcí (*possessio corpore*), a to s úmyslem držet věc jako vlastní (*animus possidendi*), tedy s úmyslem mít ji pouze sám pro sebe (*animus rem sibi habendi*).¹⁵³ Tím se držba lišila jednak od vlastnického práva, které již představovalo právní moc nad věcí, a jednak od detence, která zase postrádala úmysl mít věc pro sebe.¹⁵⁴

K fyzickému ovládnutí předmětu držby (*corporalis possessio*) docházelo především uchopením věci (*apprehensio*).¹⁵⁵ Tato aprehenze mohla ale podle povahy věci vypadat různě a nemuselo k ní dojít vždy pouze prostřednictvím fyzického kontaktu držitele s věcí, konkrétní podoba fyzického ovládnutí věci vždy závisela na okolnostech případu a záleželo také na tom, zda jde o věc movitou či nemovitou.¹⁵⁶

Šlo-li o věci nemovité, tedy především o pozemky, fyzické ovládnutí pozemku bylo typicky splněno oplocením či vytyčením hranic pozemku.¹⁵⁷ Právník Paulus dále v Digestech uváděl, že kdo chce nabýt držbu k pozemku, nemusí obejít celý pozemek, ale k nabytí držby stačilo, aby vkročil na jakoukoliv část pozemku.¹⁵⁸ Celsus zase prohlásil, že pokud prodávající kupujícímu ukázal hranice pozemku z věže (*ex turre*), nabýval tak kupující držbu k pozemku, aniž by na pozemek vůbec vkročil.¹⁵⁹ Paulus k tomu dodával, že v takovém případě držitel nabýval faktickou moc nad věcí tzv. očima a úmyslem (*oculis et affectu*).¹⁶⁰

Pokud šlo o věci movité, k jejich fyzickému ovládnutí nejčastěji docházelo právě fyzickým uchopením věci. Někdy ale stačila pouhá přítomnost držitele u věci, jako tomu bylo třeba v případě složení věci prodávajícím před kupujícím (*quodam modo longa manu possessio tradita*).¹⁶¹ A v některých případech dokonce nabyvatel držby nemusel být ani u předmětu držby přítomen. Tak třeba držba zboží uskladněného ve skladě se podle právníka Papiniána nabývala již tehdy, když prodávající kupujícímu před skladem odevzdal klíče od skladu, čímž kupující nabyl držbu

¹⁵¹ BLAHO: Nadobudnutie..., s. 154.

¹⁵² BĚLOVSKÝ: *Usucapio*..., s. 85.

¹⁵³ PETR: Nad bývalým, současným i budoucím pojetím..., s. 613.

¹⁵⁴ BUBELOVÁ, Kamila. Držitel – detentor nebo possessor? *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis*, 2000, roč. 2, č. 1, s. 30.

¹⁵⁵ HRDINA, Ignác Antonín; DOSTALÍK, Petr. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 73.

¹⁵⁶ KINCL: *Římské právo*..., 1995, s. 167.

¹⁵⁷ ŽIDLICKÁ: *Římské právo*..., s. 48.

¹⁵⁸ Dig. 41, 2, 3, 1. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické štúdie*..., s. 52.

¹⁵⁹ Dig. 41, 2, 18, 2. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické štúdie*..., s. 53.

¹⁶⁰ Dig. 41, 2, 1, 21. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v BLAHO: *Držba*..., s. 28.

¹⁶¹ HEYROVSKÝ: *Dějiny*..., s. 217.

tohoto zboží, aniž by sklad otevřel.¹⁶² Podle Celsa také kupující nabýval držbu k věcem uloženým v jeho domě prodávajícím, aniž by se kupující věci dotkl či je alespoň prohlédl.¹⁶³ Ve všech případech tak měla *aprehenze* movité věci hlavně zajišťovat možnost budoucího uchování a opatrování věci.¹⁶⁴

Při uchopení věci dále záleželo na tom, zda k nabytí držby docházelo s vůlí dosavadního držitele či bez ní. Mohlo tedy jít buď o uchopovací čin jednostranný, typicky okupace věci, nebo o uchopovací čin dvoustranný, např. odevzdání věci.¹⁶⁵ K nabytí držby věci bez vůle dosavadního držitele se řadily zejména případy, kdy držitel nabýval držbu věci, kterou před tím nikdo jiný nedoručil, tedy držbu tzv. věci ničí (*res nullius*). Tento způsob nabytí držby se označoval jako okupace (*occupatio*).¹⁶⁶ Gaius uváděl, že okupací nabýváme ty věci, které nikomu nepatřily, jako je všechno, co se chytá na zemi, v moři či na nebi.¹⁶⁷ Jako příklady můžeme uvést chycení zvířete do pasti nebo také oplocení dosud neosídleného pozemku. Protože šlo o jednostrannou *aprehenzi*, byla zpravidla spojena s fyzickým, a to často velmi intenzivním uchopením věci.¹⁶⁸

I v případě okupace se ale v římském právu objevovaly případy, kdy k fyzickému uchopení věci nemuselo nutně dojít. Takovým případem bylo třeba již zmíněné chycení zvířete do pasti. Právnik Proculus konstatoval, že u divokého zvířete bylo faktické ovládní splněno již tím, že zvíře bylo chyceno do pasti tak pevně, že se nemohlo samo uvolnit.¹⁶⁹ Rovněž v případě ochočení divokého zvířete nebylo fyzické ovládní zvířete vyžadováno, ale typická *aprehenze* byla v tomto případě nahrazena vůlí zvířete vrátit se k určité osobě, tedy k osobě držitele (*animus revertendi*).¹⁷⁰

K nabytí držby s vůlí dosavadního držitele docházelo zpravidla prostřednictvím tzv. tradice (*traditio*).¹⁷¹ U tradice spočívalo uchopení věci zejména v odevzdání věci, v některých případech ale mohla tradice probíhat jinak než typickým složením věci prodávajícím před kupujícím. Mohlo tak dojít třeba k tzv. symbolické tradici (*traditio symbolica*), která spočívala v předání určité věci zastupující předávanou věc, např. výše uvedené předání klíčů od skladu¹⁷² či odevzdání darovací listiny¹⁷³. Dalším případem bylo uzavření tzv. držební dohody (*constitutum possessorium*), která spočívala v tom, že ten, kdo věc držel jako vlastník, tuto věc převedl na nabyvatele s tím, že si ji nadále ponechal u sebe a byl jejím detentorem, a nabyvatel se převodem stal držitelem předmětné

¹⁶² Dig. 18, 1, 74. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické štúdie...*, s. 56.

¹⁶³ Dig. 41, 2, 18, 2. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické štúdie...*, s. 53.

¹⁶⁴ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 167.

¹⁶⁵ BALÍK: *Rukověť...*, s. 138.

¹⁶⁶ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 167.

¹⁶⁷ Gai. Inst. 2, 66. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Gaius...*, s. 111.

¹⁶⁸ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 167.

¹⁶⁹ Dig. 41, 1, 55. Citováno dle českého překladu obsaženého v ŽIDLICKÁ: *Římské právo...*, s. 48.

¹⁷⁰ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 91.

¹⁷¹ BALÍK: *Rukověť...*, s. 138.

¹⁷² Dig. 18, 1, 74. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické štúdie...*, s. 56.

¹⁷³ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 167.

věci.¹⁷⁴ Mohlo dojít také k tzv. odevzdání dlouhou rukou (*traditio longa manu*), kdy stačilo ukázání na předávanou věc, třeba již zmíněným ukázáním pozemku z věže.¹⁷⁵

Posledním případem je tzv. odevzdání krátkou rukou (*traditio brevi manu*), kdy hmotný prvek byl splněn už dříve a teprve poté k němu přistoupil volní prvek.¹⁷⁶ Ulpianus uváděl, že pokud někdo koupil věc, kterou měl v úschově, vypůjčenou nebo kterou měl u sebe jako zástavu, tak držbu nabýval koupí a věc byla považována za předanou.¹⁷⁷ Šlo tedy o případy, u nichž byl *corpus* splněn dříve než *animus*, tedy o případy, u nichž se detence v důsledku změny kauzy přeměňovala na držbu. Gaius tento způsob nabytí držby popisoval tak, že z vůle vlastníka věci (*voluntas domini*) docházelo bez odevzdání věci (*sine traditione*) k nabytí držby detentorem, který měl u sebe věc pronajatou, vypůjčenou nebo uschovanou.¹⁷⁸

V souvislosti s vydržením věci nabyté s vůlí dosavadního držitele se liší také názory, zda je vydržení původním (originárním) či odvozeným (derivativním) způsobem nabytí vlastnického práva. Ačkoliv k nabytí vlastnického práva dochází zánikem práva jednoho vlastníka a nabytím práva nového vlastníka, objevují se názory, že vlastnické právo vydržitele získává úplně nový obsah, a že tedy jde o originární způsob nabytí vlastnického práva.¹⁷⁹ Tento názorový proud je většinový a staví především na tom, že vydržení zakládá vlastnické právo vlastní silou, nikoliv odvozeně od práva předchozího vlastníka.¹⁸⁰

Na druhé straně ovšem stojí tvrzení, že věcná práva třetích osob zatěžující předmět vydržení, vydržením nezanikají a zavazují vydržitele ve stejném rozsahu jako původního vlastníka, a tedy že jde o derivativní způsob nabytí vlastnického práva.¹⁸¹ Při převodu se totiž držba v římském právu nabývala v plném rozsahu, jinak tomu ani být nemohlo.¹⁸² Povaha nabytí vlastnického práva vydržením tedy zůstává sporná, bez ohledu na tuto povahu ale nesporným zůstává fakt, že vydržení vždy směřovalo pouze vůči vlastníkovi, ale práva třetích osob zůstávala vydržením nedotčena.¹⁸³

I pokud již ale osoba měla předmět držby ve své faktické moci (*possessio corpore*), musel k ní přibýt druhý obligatorní předpoklad držby – již zmiňovaný *animus possidendi*, tedy vůle držitele mít věc pro sebe (*possessio pro suo*).¹⁸⁴ Jak v Digestech uváděl právník Ulpianus, nikdo totiž nemohl

¹⁷⁴ SKŘEJPEK: *Římské soukromé právo...*, s. 125.

¹⁷⁵ Dig. 41, 2, 18, 2. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické štúdie...*, s. 53.

¹⁷⁶ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 53.

¹⁷⁷ Dig. 6, 2, 9, 1. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Římské právo v...*, s. 54.

¹⁷⁸ Dig. 41, 1, 9, 5. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 87.

¹⁷⁹ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 217.

¹⁸⁰ HRDINA: *Přehled...*, s. 61.

¹⁸¹ DAJCZAK: *Právo...*, s. 204.

¹⁸² SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 53.

¹⁸³ DAJCZAK: *Právo...*, s. 204.

¹⁸⁴ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 50.

nabýt držbu majetku proti své vůli.¹⁸⁵ Pokud držitel nabýval držbu osobně, musel být navíc vůli způsobilý projevit, což vylučovalo bezprostřední nabytí držby dítětem, duševně nemocným či právnickou osobou.¹⁸⁶ Paulus výslovně uváděl, že duševně chorý, stejně jako nedospělý, podle římského práva nemohli začít držet, neboť jim chyběla vůle držet. K tomu Paulus přirovnával situaci, kdy bychom spící osobě vložili do ruky věc, i v tomto případě chybí spícímu vůle držet. Paulus ale dodával, že nedospělec, který již není dítětem (*pupillus*), může začít držet se souhlasem poručníka (*auctoritas tutoris*). Jiní římstí právníci, Ofilius a Nerva mladší, se dokonce domnívali, že *pupillus* může nabýt držbu i bez souhlasu poručníka (*sine auctoritas tutoris*), neboť jde o faktickou, a nikoliv právní záležitost. Paulus uznal, že je tento názor možné akceptovat, pokud již nedospělý dosáhl takového věku, ve kterém je způsobilý uvažovat samostatně.¹⁸⁷

Na druhé straně ale držitel nemusel držbu nutně nabývat bezprostředně, v římském právu ji totiž bylo možné nabývat také prostřednictvím jiné osoby, pak bylo třeba rozlišovat dva případy. Pokud dal nabyvatel k nabytí věci třetí osobě zmocnění, pak nabýval držbu již okamžikem uchopení věci zástupcem. Pokud ale zmocnění před uchopením věci zástupci nebylo vydáno, pak zastoupený nabýval držbu až okamžikem dodatečného schválení.¹⁸⁸ Nejdříve přitom bylo v Římě uznáváno pouze nabytí držby prostřednictvím osoby držiteli podřízené (*persona alieni iuris*), ale ve 2. st. n. l. začalo být připouštěno také nabytí držby prostřednictvím svobodné osoby (*per liberam personam*).¹⁸⁹ Gaius uváděl, že držbu nabýváme nejen skrze sebe samy, ale také skrze ty osoby, které máme v moci manželské nebo v mancipiu, jakož i skrze otroky, ke kterým máme poživací právo, či dokonce skrze svobodné osoby a cizí otroky, pokud je držíme v dobré víře.¹⁹⁰ Paulus k tomu dodával, že skrze osoby, které držíme v dobré víře, ať už jde o cizího otroka nebo dítě, držbu nabýváme, pokud však takové osoby držíme ve zlé víře, pak jejich prostřednictvím držbu nezískáme.¹⁹¹

Typicky docházelo v římském právu k nabývání držby pánem prostřednictvím jeho otroka. Aby ale takto k nabytí držby ve prospěch pána došlo, muselo být splněno několik podmínek. Otrok samozřejmě musel fyzicky existovat (*corpus possidendi*), pán musel mít nad tímto otrokem faktickou moc (*servus in potestate*), otrok si také musel být vědom toho, co svým jednáním činí (*intellectus possidendi*) a rovněž pán musel o nabytí držby svým otrokem vědět (*scientia possidendi*).¹⁹² První požadavek, fyzická existence otroka, byl nezbytný, aby otrok byl schopný věc uchopit,

¹⁸⁵ Dig. 37, 1, 3, 3. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Prameny...*, s. 241.

¹⁸⁶ PĚTR: *Nad bývalým, současným i budoucím pojetím...*, s. 613.

¹⁸⁷ Dig. 41, 2, 1, 3. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické štúdie...*, s. 64.

¹⁸⁸ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 53.

¹⁸⁹ BALÍK: *Rukověť...*, s. 139.

¹⁹⁰ Gai. Inst. 2, 86. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Gaius...*, s. 117.

¹⁹¹ Dig. 41, 2, 1, 6. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Římské právo v...*, s. 58.

¹⁹² BLAHO: *Nadobudnutie...*, s. 155.

popřípadě jiným způsobem získat faktickou moc nad věcí. Druhá podmínka, faktická moc pána nad otrokem, byla nejčastěji splněna vlastnickým právem pána nebo držbou otroka v dobré víře. Třetí předpoklad, psychická zdatnost otroka, vyžadoval, aby byl otrok duševně zdravý, neboť jen způsobilá osoba mohla nabývat pro jiného. A konečně, čtvrtou podmínkou byl požadavek, aby pán o uchopení věci otrokem v jeho prospěch alespoň věděl, což bylo splněno buď předchozím souhlasem, osobní přítomností pána při nabytí držby nebo dodatečným schválením (*ratihabitio*).¹⁹³

Z pohledu pána tak docházelo k nabytí držby s jeho vůlí, ale prostřednictvím jiné osoby (*animo suo, corpore alieno*) a z pohledu otroka zase docházelo k nabytí na základě vůle jeho pána, ale prostřednictvím uchopení věci otrokem (*animo alieno, corpore suo*). Ačkoliv tedy nabývání držby bez vůle pána (*ignorantis domini*) bylo v římském právu zpravidla vyloučeno, někteří římscí právníci připouštěli výjimky. Např. Paulus¹⁹⁴, Pomponius¹⁹⁵ či Celsus¹⁹⁶ shodně uváděli, že otrok v tzv. pekuliu mohl pro svého pána nabývat držbu i bez jeho vědomí (*ex causa peculii*). Jak ale napsal P. Blaho, nabývání držby bez pánovy vůle bylo v římském právu spíše ojedinělým jevem.¹⁹⁷

Pomponius k nabývání držby pána jeho otrokem uváděl, že v takových případech je třeba přihlížet spíše k vůli pána, než k vůli otroka; ledaže by šlo právě o případ nabývání držby otrokem nacházejícím se v pekuliu, tehdy je podle Pomponia třeba zkoumat spíše vůli samotného otroka. Paulus k tomu dodával, že pokud by otrok držel věc ve zlé víře a jeho pán začal danou věc držet vlastním jménem, typicky stažením věci z pekulia, pak by z důvodu zlé víry otroka k vydržení nedošlo, a to ani pokud by sám pán v dobré víře byl.¹⁹⁸

Kromě nabývání držby pánem prostřednictvím jeho otroka bychom v římském právu našli i některé další zprostředkované způsoby nabývání držby. Např. poručenec, ať už se jednalo o duševně nemocného či nedospělého, mohl nabývat držbu prostřednictvím svého poručníka. Také právnická osoba mohla držbu nabývat prostřednictvím svého zástupce.¹⁹⁹

2.3.3 Pozbytí držby

Právník Paulus konstatoval, že stejnými způsoby, jakými držbu nabýváme, držbu také pozbýváme. Proto tedy, nebylo-li možné držbu nabýt jinak než fyzicky a vůlí současně, tak také nic nezískáme, pokud tyto prvky ztratíme.²⁰⁰ Držitelem proto dle římského práva mohl být pouze

¹⁹³ Tamtéž, s. 157.

¹⁹⁴ Dig. 41, 2, 1, 5. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v BLAHO: Nadobudnutie..., s. 158.

¹⁹⁵ Dig. 41, 4, 2, 12. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v BLAHO: Nadobudnutie..., s. 158.

¹⁹⁶ Dig. 41, 4, 2, 11. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v BLAHO: Nadobudnutie..., s. 158.

¹⁹⁷ BLAHO: Nadobudnutie..., s. 160.

¹⁹⁸ BĚLOVSKÝ: *Usucapio*..., s. 217.

¹⁹⁹ BALÍK: *Rukověť*..., s. 140.

²⁰⁰ Dig. 50, 17, 153. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Římské právo v...*, s. 52.

ten, kdo držel vůlí i tělesně. Ke ztrátě držby mohlo dojít odpadnutím jakéhokoliv ze dvou prvků držby, jak pozbytím vůle nakládat s věcí jako s vlastní (*animo*), tak i ztrátou možnosti věc fyzicky ovládat (*corpore*), a samozřejmě také odpadnutím obou těchto předpokladů (*animo et corpore*).²⁰¹

Ztráta držby *animo* se uskutečňovala tak, že držitel navenek projevil svou vůli, že danou věc již nadále nechce ovládat jako vlastník. Touto formou ale mohla držbu pozbyt pouze osoba, která byla způsobilá k právním úkonům, tedy která byla schopná vůli platně projevit.²⁰² Pokud ale ztratila držební vůli osoba šílená (*furiosus*), ke ztrátě držby nedocházelo, protože taková ztráta držby vyžadovala vůli a šílenec mohl svou vůli projevit jen prostřednictvím svého poručníka.²⁰³ Vůle pozbyt držbu ovšem nemusela být projevována vždy výslovně, ale mohla být projevována rovněž mlčky či konkludentně, např. tím, že držitel nechal pozemek trvale neobdělávat.²⁰⁴ Ztratil-li držitel vůli držet věc jako vlastní, přeměnila se jeho držba na pouhou detenci (*detentio*).

Ztráta držby *corpore* nastávala tím, že byla držiteli odňata možnost působení na věc. Jednalo se zejména o případy, kdy se věc ztratila, stala se nepřístupnou, podlehla zkáze nebo se dostala do držby jiné osoby.²⁰⁵ Muselo se ale jednat o trvalou ztrátu držby, dočasné přerušení ke ztrátě držby většinou nevedlo. Římský právník Nerva mladší napsal, že movité věci zůstávají v mé držbě, pokud se nachází v mé péči (*custodia*), tedy pokud si k nim sám chci držbu uchovat. Paulus k tomu ještě doplnil, že zvíře, které mi uteklo nebo nádoba, která se nenávratně ztratila, přestává být v mé držbě. Oproti tomu věc nacházející se v mém domě, kterou pouze dostatečně důkladně nehledám, zůstává v mé držbě.²⁰⁶ Jestliže se tedy věc stala nedostupnou jen dočasně a držitel si pouze nemohl hned vzpomenout, kde věc nechal, držbu tím neztratil a vydržecí lhůta běžet nepřestala (k přetržení běhu vydržení blíže kapitola 2.6.2). Naopak, ztratil-li držitel možnost fyzického ovládnutí věci trvale, pak nejenže ztratil držbu, ale neměl již ani detenci (*detentio*), neboť vůle držet věc jako vlastní sama o sobě nemá právní význam a je pouze přáním.²⁰⁷

Ke ztrátě držby ovšem nedocházelo v případech, kdy fyzické ovládnutí věci za držitele konal někdo jiný, např. nájemce věci. Paulus výslovně uváděl, že můžeme držet vlastní vůlí, ale cizím ovládnutím (*animo nostro, corpore etiam alieno possidemus*).²⁰⁸ Gaius se k tomu vyslovil, že se má za to, že držíme sami, i když za nás věc naším jménem ovládá jiná osoba, a to i tehdy, pokud nám tato osoba není podřízena.²⁰⁹ Československý romanista L. Heyrovský v této souvislosti hovořil o tzv.

²⁰¹ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 169.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ DOSTALÍK, Petr. Držba věci nebo držba práva? Historická polemika. In DVORÁK, Jan; MALÝ, Karel (eds). *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 529.

²⁰⁴ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 169.

²⁰⁵ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 219.

²⁰⁶ Dig. 41, 2, 3, 13. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické štúdie...*, s. 68.

²⁰⁷ BUBELOVÁ: *Držitel...*, s. 30.

²⁰⁸ Dig. 41, 2, 3, 12. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 100.

²⁰⁹ Gai. Inst. 4, 153. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Gaius...*, s. 303.

odvozené držbě, kdy se ten, kdo dal věc jako zástavu nebo kdo věc půjčil výprosou, vzhledem k vydržení (*ad usucapionem possidet*) považoval za držitele, ačkoliv za něj fyzické ovládání věci vykonávala jiná osoba.²¹⁰ Fyzické ovládání věci tedy bylo možné vykonávat i zprostředkovaně. Držitel se např. pronajmutím věci nezbavoval držby, ale nájemce sloužil jako nástroj držby držitele jakožto pronajímatele, který tudíž držel i nadále, a to vlastní vůlí, ale prostřednictvím jiné osoby (*animo nostro, corpore alieno*).²¹¹

A protože by vyžadování neustálého fyzického ovládání věci bylo v některých případech značně obtížné, ne-li přímo nemožné, římsí právníci někdy připouštěli udržení držby pouhou vůlí (*solo animo retinetur possessio*).²¹² Ke ztrátě držby tak někdy nedocházelo dokonce ani tehdy, když fyzické ovládání věci nevykonával nikdo a držba věci byla zachována pouhou vůlí držitele (*animo retendo*). Šlo např. o pozemky, které byly sezónně obdělávané a v určitých ročních obdobích těžko přístupné.²¹³ Jednalo se zejména o zimní nebo letní pastviny (*saltus hiberni et aestivi*).²¹⁴ Jako další příklady uchování držby pouhou vůlí můžeme dále uvést třeba situaci, kdy holub vyletí z holubníku²¹⁵ nebo případ uprchlého otroka (*servus fugitivus*).²¹⁶ Právník Ulpianus pro tento případ konstatoval, že pokud jde o otroka na útěku, považuje se držba za zachovanou, neboť cizího otroka z držby nikdo nemůže uloupit.²¹⁷

Ke ztrátě držby (a tedy i k přetržení vydržení) podle římského práva ale nedocházelo pouze *animo et corpore*. Držba zanikala také smrtí držitele bez dědice, ztrátou právní subjektivity držitele nebo absolutním či relativním zánikem věci.²¹⁸ O ztrátu právní subjektivity se jednalo např. tehdy, upadl-li držitel do válečného zajetí, a později byl osvobozen. Na držbu se totiž na rozdíl od některých práv nevztahovalo tzv. právo návratu (*ius postliminii*), kterým docházelo k obnovení některých práv navrátilšího se zajatce. Protože ale držba většinou římských právníků nebyla považována za právo, ale za faktický stav (o povaze držby viz kapitola 2.3.1), nedocházelo tudíž ani k jejímu automatickému obnovení, a musela být znovu nabyta.

Absolutním zánikem věci se pak myslelo zejména zničení věci bez možnosti navrácení do předešlého stavu (*restitutio in integrum*). Za relativní zánik věci se považoval zánik věci v právním smyslu, tedy situace, kdy věc přestala být samostatným předmětem práv.²¹⁹ K specifickému

²¹⁰ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 231.

²¹¹ BUBELOVÁ: *Držitel...*, s. 31.

²¹² BLAHO, Peter. *Držba v dejinách práva: rímskoprávna nauka o držbě a jej vyústenie v terajšom čase*. Trnava: Trnavská univerzita, 2015, s. 30.

²¹³ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 169.

²¹⁴ SKŘEJPEK: *Římské soukromé právo...*, s. 125.

²¹⁵ BLAHO: *Držba...*, s. 30.

²¹⁶ SKŘEJPEK: *Římské soukromé právo...*, s. 125.

²¹⁷ Dig. 41, 2, 13, pr. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické štúdie...*, s. 69.

²¹⁸ PETR: *Nad bývalým, současným i budoucím pojetím...*, s. 614.

²¹⁹ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 169.

způsobu zániku držby docházelo v případě, když otrok, který byl předmětem držby, nabyt svobodu.²²⁰

Přirozeně držba zanikala smrtí držitele. Protože byla podle římského práva obligatorním předpokladem vůle držitele, bylo tedy zcela vyloučeno, aby mrtvý člověk držel.²²¹ Pokud ale držba zanikla smrtí držitele, ani v nejstarším římském právu to nebránilo ve vydržení jeho dědici, který si navíc do své vydržecí lhůty mohl započítat také čas, který již před tím uplynul pro zesnulého (k možnosti započtení blíže kapitola 2.6.2).

2.4 Dobrá víra

2.4.1 Dobrá víra obecně

Už římský právník Gaius říkal, že zákonem je to, co přikazuje a stanovuje národ.²²² Římský filozof Seneca k tomu dodával, že zákony jsou skutečně prospěšné, a proto v obcích se špatnými zákony spatříme také špatné mravy.²²³ Toho si byli římscí zákonodárci vědomi a snažili se proto vytvářet dobré zákony. Ne náhodou někteří římscí právníci římské právo označovali jako umění dobrého a spravedlivého zároveň (*ars boni et aequi*).²²⁴

Právník Iulianus výslovně uváděl, že v případech, pro jejichž vyřešení nebyly psané zákony, se muselo zachovávat to, co bylo zavedeno mravem a obyčejem.²²⁵ I císař Justinian v pozdějších dobách, kdy byla většina římského práva kodifikována, vedle zákona uznával rovněž platnost obyčejového práva. Zpravidla ale bylo nemožné, aby v tak velkém impériu, jakým tehdy římská říše byla, vznikl jednotný právní obyčej.²²⁶ Tato pravidla tak bylo možné nalézt v podobě obyčejů místních (*mores loci*), oblastních (*mores regionis*) nebo provinčních (*mores provinciae*). Často přitom tyto územně omezené obyčeje dostávaly přednost i před celoříšskou právní úpravou, a to někdy i v tak zásadních otázkách, jako byl např. prodej nemovitostí.²²⁷

A proč to zde vše uvádím? Protože římscí právníci si nedali za cíl vytvořit zcela dokonalé právo a zachytit veškeré právní normy do psané podoby, ale jejich hlavním cílem bylo dosáhnout spravedlnosti.²²⁸ Jak totiž uváděl např. římský filozof Cicero ve svém spise *De officiis*, za základ

²²⁰ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 220.

²²¹ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 72.

²²² Gai. Inst. 1, 3. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Gaius...*, s. 41.

²²³ Seneca. *Ad Lucillum epistulae*. 94, 38. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Exegesis...*, s. 17.

²²⁴ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 7.

²²⁵ Dig. 1, 3, 32, pr. Citováno dle českého překladu obsaženého v FRÝDEK: *Kurs...*, s. 33.

²²⁶ SOMMER: *Prameny...*, s. 136.

²²⁷ SKŘEJPEK: *Poodkryté tváře...*, s. 89.

²²⁸ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 7.

spravedlnosti byla v římském právu považována věrnost (*fides*), tedy jakási stálost a pravdivost při slibech a dohodách.²²⁹ Právě z této věrnosti se později vyvinul termín dobrá víra (*bona fides*). Ale zatímco *fides* musela být dodržena u každého právního jednání, *bona fides* již byla speciálním požadavkem, který se objevoval pouze u některých právních jednání.²³⁰ A konečně dobrá víra v nejužším slova smyslu, tedy v případě držby směřující k vydržení (*possessio ad usucapionem*), byla ojedinelým a mimořádným požadavkem, což bylo projevem úzké vazby uvedeného druhu držby na vydržení.²³¹

2.4.2 Dobrá víra ve vztahu k vydržení

Dobrá víra, tj. duševní stav držitele, patří mezi mladší podmínky vydržení v římském právu a řadíme ji mezi tzv. subjektivní podmínky vydržení. Právník Paulus uváděl, že podle tohoto kritéria můžeme rozlišovat dva druhy držby, držbu v dobré víře (*possessio bonae fidei*) a držbu ve zlé víře (*possessio malae fidei*).²³² Držitelem v dobré víře (*bona fidei possessor*) podle římského práva ovšem nebyl jen ten, kdo se mylně domníval, že je vlastníkem dané věci, ale byl jím každý držitel, který byl přesvědčený, že svou držbou nepůsobí újmu jinému.²³³ Tento přístup byl jedním z projevů známé zásady, kterou formuloval římský filozof Cicero – „nikomu neškodit“ (*neminem laedere*).²³⁴

Naopak o držitele ve zlé víře (*malae fidei possessor*) se jednalo tehdy, když držitel o tom, že působí újmu jinému, musel vědět. Od držitele ve zlé víře je však třeba odlišit zloděje, věci kradené (*res furtivae*) totiž byly z vydržení vyloučeny jako věci nezpůsobilé k vydržení (viz kapitola 2.2.1). U kradených věcí tedy nerozhodovalo, zda zloděj, případně pozdější držitel věci, byl při nabytí držby věci v dobré víře či nikoliv, ale tyto věci byly z vydržení vyloučeny bez ohledu na to, zda držitel o tom, že je daná věc kradená, věděl nebo nevěděl. Dobrá víra tedy v tomto případě neměla žádný vliv na překážku vydržení, neboť, jak poukazoval římský právník Paulus, kradená věc nemohla být předmětem vydržení (*res furtiva non usucapiatur*), a to bez ohledu na dobrou víru držitele.²³⁵

Totéž platilo rovněž pro věci nabyté násilím (*res vi possessae*), které byly z vydržení ze stejného důvodu také vyloučeny.²³⁶ I v případě, kdy by kradené věci v římském právu nebyly označeny jako věci nezpůsobilé k vydržení, ani pak by je z nedostatku dobré víry nemohl vydržet

²²⁹ Cicero. *De officiis*. 1,7. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 195.

²³⁰ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 195.

²³¹ Tamtéž, s. 136.

²³² Dig. 41, 2, 3, 22. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Vydržení...*, s. 110.

²³³ BUBELOVÁ: *Držitel...*, s. 30.

²³⁴ Cicero. *Controversias*. 4, 35. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Vydržení...*, s. 114.

²³⁵ Dig. 41, 3, 4, 6. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 57.

²³⁶ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 57.

zloděj ani potenciální další nabyvatelé ve zlé víře, neboť jak v Digestech konstatoval právník Paulus, dobrá víra je opakem podvodu a zlého úmyslu (*bona fides contrario est fraudi et dolo*).²³⁷

Důležité pro posuzování dobré víry v římském právu bylo také určení časového okamžiku, ke kterému se dobrá víra zkoumala. V klasickém římském právu se rozlišovalo mezi úplatným (onerózním) a bezúplatným (lukrativním) nabytím držby, přičemž v případě úplatného nabytí se vyžadovala dobrá víra pouze k okamžiku nabytí držby, zatímco v případě bezúplatného nabytí se vyžadovala dobrá víra nejen k okamžiku nabytí držby, ale i v celém dalším průběhu vydržecí doby. V justiniánském římském právu došlo ke sjednocení této právní úpravy a dobrá víra se již bez ohledu na úplatnost nabytí držby posuzovala vždy pouze k okamžiku nabytí držby, poté již platila zásada, dle které následná zlá víra neškodí (*mala fides superveniens non nocet*).²³⁸

Častým případem vydržení v římském právu byla situace, kdy kupující koupil věc od prodávajícího, který však nebyl vlastníkem věci. Již v římském právu ale platil princip, dle kterého nikdo nemohl na druhého převést více práv, než kolik sám měl (*nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse haberet*).²³⁹ Autorem této zásady byl pravděpodobně právník Ulpianus.²⁴⁰ Méně známo ale je, že se tato zásada vyvinula ze starší zásady, která upozorňovala, že při koupi věci si má dát pozor kupec (*caveat emptor*).²⁴¹ Později byla tato zásada Ulpianem doplněna, když stanovil, že kupec má být zvědavý a věc si při předání pečlivě prohlédnout (*emptor curiosus esse debet*).²⁴²

Vlastnické právo k věci tedy při koupi věci od nevlastníka na kupujícího sice nepřecházelo, to však nebránilo v přechodu držby z prodávajícího na kupujícího. Držba totiž nebyla (na rozdíl od vlastnictví) považována za právo, ale za faktický stav (viz kapitola 2.3.1), proto tak mohla být nabyta i od nevlastníka, a kupující mohl po uplynutí času a za splnění dalších náležitostí přeměnit svou držbu na vlastnické právo. Jak tedy tvrdil Gaius, vydržení bylo možné i u věcí, které byly držiteli předány nevlastníkem, bez ohledu na to, zda šlo o věci mancipační či nemancipační, pokud byl ovšem nabyvatel v dobré víře, že osoba, která mu věc předala, byla jejím vlastníkem. Gaius tedy dobrou víru nabyvatele chápal jako mylnou domněnku nabyvatele, že ten, kdo mu věc odevzdal, je vlastníkem věci (*qui traderet, dominum esse*).²⁴³

Modestinus zase považoval za dobromyslného držitele toho, kdo při nabytí věci nevěděl, že jde o cizí věc (*qui ignoravit eam rem alienam esse*), přičemž se však podle Modestina nabyvatel

²³⁷ Dig. 17, 2, 3, 3. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: Vydržení..., s. 116.

²³⁸ ŠTĚTINOVÁ: Vydržení..., s. 119.

²³⁹ BORSÍK, Daniel. Nadobudnutie vlastníctva od neoprávneného ako prejav ochrany dobrej viery v komparatívnom súkromnom práve. *Právni rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 240.

²⁴⁰ Dig. 50, 17, 54. Citováno dle českého překladu obsaženého v PETR, Bohuslav. Zásada „nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet“ a problematika nabytí od nevlastníka. *Právni rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 20, s. 695.

²⁴¹ PETR: Zásada..., s. 695.

²⁴² Dig. 15, 3, 3, 9. Citováno dle českého překladu obsaženého v PETR: Zásada..., s. 695.

²⁴³ Gai. Inst. 2, 43. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: Gaius..., s. 105.

nemusel nutně domnívat, že zcizitel je vlastníkem věci.²⁴⁴ Nabyvatel si třeba mohl myslet, že tato osoba má způsobilost věc zcizit např. jako kurátor osoby duševně nemocné (*furiosus*), nedospělé (*pupillus*) či marnotratné (*prodigus*).²⁴⁵

Na druhé straně, pokud by si nabyvatel myslel, že nabývá věc od nevlastníka, ale věc by mu byla ve skutečnosti zcizena vlastníkem, stal by se vlastníkem věci. Paulus k tomu dodával, že fakta jsou zde důležitější než přesvědčení.²⁴⁶ Ačkoliv by tedy nabyvatel postrádal vůli k nabytí vlastnického práva (*animus accipiendi*), převod by byl platný a vlastnické právo by na nabyvatele navzdory jeho mylnému přesvědčení přešlo, neboť v tomto případě rozhoduje vůle převodce (*animus tradendi*).²⁴⁷

Držiteli v dobré víře navíc na rozdíl od zlomyslného držitele příslušela jistá oprávnění a ochrana, a to ještě před uplynutím vydržecí lhůty, tedy i když ještě nebyl vlastníkem věci. Jedním z těchto zvýhodnění byla tzv. Publiciánská žaloba.

2.4.3 Publiciánská žaloba

Aby mohl držitel mít věc ve své držbě a nerušeně ji užívat, zavedl prétor Publicius v roce 76 př. n. l. žalobu, která měla držiteli v dobré víře poskytnout ochranu před případnými zásahy třetích osob. Žaloba byla po tomto prétorovi pojmenována a dostala tak název Publiciánská žaloba (*actio Publiciana*).²⁴⁸

Publiciánská žaloba byla žalobou honorární (*actio honoraria*), žalobou fiktivní (*actio ficticia*) a žalobou věcnou (*actio in rem*). Jako honorární se označovaly všechny žaloby, které zavedl prétor prostřednictvím tzv. prétorského ediktu.²⁴⁹ Žaloby fiktivní byly takové žaloby, u nichž bylo soudci prétozem ukládáno, aby považoval určitou okolnost, která v konkrétním případě není splněna, za existující (*formula ficticia*), a aby na základě takto vymyšleného stavu vydal rozhodnutí.²⁵⁰ A konečně se jednalo o žalobu věcnou, tedy vztahující se k určité věci.

Publiciánská žaloba náležela pouze držiteli v dobré víře (*bona fidei possessor*), který ztratil držbu věci, jež je předmětem vydržení, dříve, než uběhla celá vydržecí lhůta, tedy dříve než věc vydržel (*rem nundum usucepit*). Protože ale k věci držitel dosud nevydržel vlastnické právo, nemohl

²⁴⁴ Dig. 50, 16, 109. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v REBRO: *Rímske právo...*, s. 280.

²⁴⁵ REBRO: *Rímske právo...*, s. 280.

²⁴⁶ Dig. 22, 6, 9, 4. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ, Petr. Translační účinky tradice. In MACH, Peter; NEMEC, Matúš; PEKARIK, Matej (eds). *Pocita Petrovi Blahovi k 70. narodeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2009, s. 65.

²⁴⁷ BĚLOVSKÝ: Translační účinky..., s. 65.

²⁴⁸ REBRO: *Rímske právo...*, s. 302.

²⁴⁹ BUBELOVÁ, Kamila. Actio Publiciana pohledem Justiníanských Digest. In MACH, Peter; NEMEC, Matúš; PEKARIK, Matej (eds). *Pocita Petrovi Blahovi k 70. narodeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2009, s. 99.

²⁵⁰ VÁŽNÝ: *Římský proces...*, s. 39.

se proti odnětí věci třetí osobou bránit žalobou na vydání věci (*rei vindicatio*), která příslušela jen kviritskému vlastníkov. Prétor tak soudci ukládal, aby pro daný případ uplynutí vydržecí lhůty a za splnění ostatních náležitostí také vydržení věci fingoval (*fingitur usucepisse*) a aby na základě této fikce rozhodl ve prospěch držitele a jeho žalobě na vydání věci třetí osobou vyhověl.²⁵¹

Praktické uplatnění našla Publiciánská žaloba zejména v případech, kdy vydržitel nabyt držbu od nevlastníka. Pokud byla držitel věc odňata z držby třetí osobou, mohl ji žalovat na vydání věci právě prostřednictvím *actio Publiciana*. Tato žaloba ale nesloužila pouze k ochraně držitele, který nabyt věc od nevlastníka, ale také třeba k ochraně držitele, který v případě prodeje mancipační věci tradicí také nabyt pouze držbu namísto vlastnického práva.²⁵² Zde byla držitel *actio Publiciana* udělena proto, že došlo k formálnímu pochybení (nebyla provedena mancipace), a v důsledku toho se nabyvatel namísto kviritského vlastníka stal pouhým vlastníkem bonitárním.²⁵³

V takovém případě mohla vzniknout poměrně komplikovaná situace, kdy prodávající věc kupujícímu před dokončením vydržení odňal a kupujícímu nezbývalo než prodávajícího žalovat (*actio Publiciana*), aby získal věc zpátky do držby a mohl vydržení dokončit. Prodávající ale podle římského práva jako žalovaný mohl uplatnit námitku vlastnického práva (*exceptio iusti domini*) a žalobu kupujícího jejím vznesením odrazit. Proto prétor kupujícímu jako žalobci přiznal protinámitku věci prodané a odevzdané (*replicatio rei venditae et traditae*), což v praxi znamenalo, že prodávající, ačkoliv byl stále kviritským vlastníkem věci, musel vydat věc kupujícímu jako bonitárním vlastníku věci, tedy držitel v dobré víře.²⁵⁴

Mohlo ale dojít také k opačné situaci, kdy by prodávající žaloval kupujícího na vydání věci (*rei vindicatio*) s tím, že by namítal formální vady prodeje. Tehdy se mohl kupující jako žalovaný bránit proti žalobě prodávajícího prostřednictvím námitky věci prodané a odevzdané (*exceptio rei venditae et traditae*). Tu prétor držitel přiznával proto, že ten, kdo již věc jednou odevzdal a poté se dovolával formální chyby prodeje na straně kupujícího, ten si podle římského práva nezasloužil právní ochranu.²⁵⁵

²⁵¹ VÁŽNÝ: *Římský proces...*, s. 9.

²⁵² KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 185.

²⁵³ ŽIDLICKÁ: *Marcellus...*, s. 10.

²⁵⁴ REBRO: *Římské právo...*, s. 304.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 305.

2.5 Spravedlivý důvod

Vedle zmíněných předpokladů vydržení římsí právníci zkoumali také důvod, na kterém byla založena držba věci (*causa possessionis*).²⁵⁶ Stejně jako si římské právo obecně zakládalo na titulu a způsobu nabytí vlastnického práva (*titulus et modus acquirendi dominii*)²⁵⁷, tak byl také právem uznaný důvod nabytí držby (*iusta causa possessionis*) vyžadován i v případě vydržení (*iusta causa usucapionis*).²⁵⁸ Latinský pojem *causa* bývá nejčastěji překládán jako příčina či důvod.²⁵⁹

Postupem času ale římská právní věda dala termínu kauza další specifické významy uplatnění, stejně tak tomu bylo také u vydržení. V případě vydržení se titul nabytí držby musel zakládat na skutečnosti, která by jinak vedla k nabytí vlastnického práva, a současně zde nesměly být žádné překážky, které by tomu mohly zabránit. Až bylo-li tohle splněno, byl tento důvod nabytí držby považován za spravedlivý (*iustus titulus*).²⁶⁰

2.5.1 Vydržecí tituly

Jak uvádí český romanista P. Bělovský²⁶¹, v římském právu jsme tak postupem času mohli najít řadu titulů vydržení. Nejčastěji se jednalo o tyto vydržecí tituly – koupě (*pro emptore*)²⁶², darování (*pro donato*)²⁶³, věno (*pro dote*)²⁶⁴, dědictví (*pro herede*)²⁶⁵, odkaz (*pro legato*)²⁶⁶ nebo okupace opuštěné věci bez vědomí o povaze věci (*pro derelicto*)²⁶⁷ (k vydržení věci ničí blíže kapitola 2.2.6). A mohli bychom najít také další tituly vydržení, které se již objevovaly méně často – např. rozsudek (*ex adiudicatione*)²⁶⁸, plnění obligační povinnosti (*pro soluto*)²⁶⁹ či nabytí držby otroka jako důsledek odpovědnosti za škodu způsobenou otrokem (*pro noxae dedito*)²⁷⁰. Naopak vydržet vlastnické právo nemohl ten, kdo získal držbu násilím (*vi*), tajně (*clam*) nebo výprosou (*precario*).

²⁵⁶ PETR, Bohuslav. K vydržení z hlediska povahy právního titulu, od něhož lze odvodit dobrou víru. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 3, s. 117.

²⁵⁷ BLAHO: O vzťahu..., s. 21.

²⁵⁸ BĚLOVSKÝ: *Usucapio*..., s. 139.

²⁵⁹ DOSTALÍK, Petr. Pojem causy v římském právu. In ČERNÝ, Michal (ed). *Acta Iuridica Olomucensis*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009, s. 277.

²⁶⁰ ŠTĚTINOVÁ: Vydržení..., s. 119.

²⁶¹ BĚLOVSKÝ: *Usucapio*..., s. 145.

²⁶² Dig. 41, 4.

²⁶³ Dig. 41, 6.

²⁶⁴ Dig. 41, 9.

²⁶⁵ Dig. 41, 5.

²⁶⁶ Dig. 41, 8.

²⁶⁷ Dig. 41, 7.

²⁶⁸ Dig. 41, 3, 17.

²⁶⁹ Dig. 46, 3.

²⁷⁰ Dig. 9, 4, 28.

Taková držba totiž byla v římském právu považována za vadnou (*possessio vitiosa*) a na rozdíl od bezvadné držby (*possessio non vitiosa*) k vydržení vést nemohla.²⁷¹

Jak ale zdůrazňoval O. Sommer, zmíněné tituly mohly vést k nabytí vlastnického práva vydržením pouze tehdy, pokud došlo k vadě zcizovacího postupu, např. tím, že nebyla dodržena předepsaná forma nebo tím, že zcizitel nebyl vlastníkem věci²⁷² (k tomu viz kapitola 2.4.2). Jinak by totiž držitel nabyl vlastnické právo rovnou na základě bezvadného zcizovacího postupu a nemusel by tudíž čekat na nabytí vlastnického práva až po uplynutí vydržecí lhůty. L. Heyrovský zase upozorňoval, že aby mohla být daná kauza titulem pro vydržení, muselo se jednat o platný titul. Vydržet tak nebylo možné z titulu kupní smlouvy (*pro emptore*), jestliže byla kupní smlouva vázána na splnění podmínky, která nebyla splněna. K vydržení z titulu věna (*pro dote*) nemohlo dojít tehdy, nebylo-li manželství platně uzavřeno, a tudíž zde nebyl právní důvod pro dání věna. A nebylo možné vydržet ani z titulu darování (*pro donato*), jestliže došlo k darování mezi manžely, protože již v Římě bylo darování mezi manžely považováno neplatné.²⁷³

Římsí právníci rovněž vedli debaty o tom, zda by k vydržení mohl vést i titul domnělý (putativní), u něhož se držitel jen mylně domníval, že k vydržení došlo, ač se tak ve skutečnosti nestalo.²⁷⁴ Zatímco na základě právního omylu (*error iuris*) podle právníků Pomponia²⁷⁵ či Paula²⁷⁶ vydržení nepřicházelo do úvahy nikdy, pro omluvitelný skutkový omyl (*error facti probabilis*) se výjimečně putativní titul (*titulus putativus*) v římském právu připouštěl.²⁷⁷ Právník Africanus jako příklad uváděl situaci, kdy si kupující myslel, že věc koupil, ačkoliv ji ve skutečnosti nekoupil a z titulu koupě (*pro emptore*) by proto běžně vydržet nemohl. Pokud se ovšem dle Africana kupující domníval, že k věci nabyl vlastnické právo koupí ze spravedlivého důvodu, který byl omluvitelný, císař Justinian v takovém případě vydržení umožňoval. Mohlo jít např. o situaci, kdy pán pověřil koupí věci svého otroka, který věc nekoupil, pánovi zalhal, že věc koupil a poté mu ji odevzdal.²⁷⁸

Ne všichni odborníci ovšem s takovým řešením souhlasili, proto mezi římskými právníky začaly ohledně této otázky vznikat spory. Právník Celsus třeba tvrdil, že nikdo nemohl vydržet pro sebe (*pro suo*), ať už z titulu koupě (*pro emptore*), darování (*pro donato*), odkazu (*pro legato*) či věna (*pro dote*), jestliže ke koupí, darování, odkazu či dání věna ve skutečnosti nedošlo.²⁷⁹ Celsus tedy vydržení neuznával ani v případě omluvitelného skutkového omylu. Tyto spory rozhodl až císař

²⁷¹ FRÝDEK: *Kurs...*, s. 104.

²⁷² SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 225.

²⁷³ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 231.

²⁷⁴ DAJCZAK: *Právo...*, s. 205.

²⁷⁵ Dig. 41, 3, 32, 1. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER, Herbert; BLAHO, Peter. *Praktické případy z římského práva*. 2. vydání. Bratislava: Manz, 1998, s. 82.

²⁷⁶ Dig. 41, 4, 2, 15. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické případy...*, s. 83.

²⁷⁷ PÉTR: *K vydržení...*, s. 117.

²⁷⁸ Dig. 41, 4, 11. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické případy...*, s. 84.

²⁷⁹ Dig. 41, 3, 27. Citováno dle slovenského překladu obsaženého v HAUSMANINGER: *Praktické případy...*, s. 84.

Dioklecian, který stanovil, že musí jít o titul skutečný (*titulus verus*) a putativní titul již k vydržení dále vést nemohl.²⁸⁰

2.5.2 Vydržení pro sebe

V římském právu jsme se mohli setkat také s titulem *pro suo*, tedy vydržením „pro sebe“. Někteří autoři tento vydržecí titul považují za jakousi sběrnou kategorii pro ostatní, zvláště nepojmenované tituly.²⁸¹ Toto pojetí titulu *pro suo* by dávalo smysl, neboť v Digestech²⁸² můžeme najít pouze demonstrativní výčet titulů vydržení.

Na druhé straně se objevují názory, že vydržecí titul *pro suo* byl jediným titulem vydržení, nahrazujícím všechny ostatní tituly nabytí vlastnického práva, ke kterému z důvodů různých vad nedošlo.²⁸³ Této koncepci by odpovídal názor právníka Ulpiana, který v Digestech uváděl, že pokud nabýváme věc do vlastnictví vydržením, nabýváme ji jednak z titulu, z něhož nabýváme (např. *pro emptore*), a jednak z titulu pro sebe (*pro suo*). Pokud se totiž podle Ulpiana domnívám, že jsem vlastnické právo k věci nabyt koupí, pak budu sice držet z důvodu koupě (*pro emptore*), ale pokud vlastnické právo k věci získám vydržením, pak ho nabudu proto, že chci nabýt vlastnické právo pro sebe (*pro suo*), nikoliv proto, že jsem věc koupil.²⁸⁴

Toto pojetí by ovšem přicházelo v úvahu jen tehdy, jestliže by držitel byl v omluvitelném skutkovém omylu, že vlastnické právo k věci již nabyt. Římský právník Neratius konstatoval, že pokud si myslím, že jsem vlastnické právo k věci nabyt koupí (*pro emptore*), např. prostřednictvím svého otroka, pak toto mylné přesvědčení nebrání vydržení vlastnického práva k věci pro sebe (*pro suo*), jestliže se můj omyl zakládá na jednání třetí osoby.²⁸⁵ Jak však bylo výše uvedeno, to již nebylo možné po vyloučení možnosti putativního titulu vydržení za císaře Diokleciána.

Navíc byla v římském právu zavedena zásada, dle které si nikdo nemohl svémocně změnit důvod své držby (*nemo sibi causa mutare potest*). To mělo význam např. při vydržení pozůstalosti (*usucapio pro herede*), když se římská právní věda snažila chránit dědice před možností vydržení jeho dědictví jinou osobou²⁸⁶ (k vydržení pozůstalosti blíže kapitola 2.8.2).

²⁸⁰ DAJCZAK: *Právo...*, s. 205.

²⁸¹ SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 225.

²⁸² Dig. 41, 2, 3, 21.

²⁸³ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 152.

²⁸⁴ Dig. 41, 10, 1, pr. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 152.

²⁸⁵ Dig. 41, 10, 5, 1. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 154.

²⁸⁶ DOSTALÍK, Petr. Vliv náboženských představ na instituty soukromého práva římského. In SOUKUP, Ladislav (ed). *Právněhistorické studie*. Praha: Karolinum, 2012, s. 25.

2.6 Vydržecí lhůta

2.6.1 Délka vydržecí lhůty

Římský právník Modestinus formuloval svou myšlenku, že „*vydržení je rozmmožení vlastnictví nepřetržitě trvající držbou po čas stanovený zákonem*“.²⁸⁷ Už z tohoto tvrzení můžeme poznat, že čas (*tempus*) je a vždy byl významným předpokladem, bez kterého by vydržení nemohlo nikdy nastat. Aby mohlo dojít k vydržení musí tedy primárně uplynout vydržecí lhůta. Délka vydržecí doby se postupně měnila společně s rozvojem římské společnosti. Nejstarší informace o délce vydržecí lhůty pochází již z fragmentu Zákona XII desek, který se ovšem dochoval pouze nepřímo prostřednictvím Ciceronova filozofického spisu *Topica*. Cicero v tomto svém díle uvádí, že pozemky se nabývají po 2 letech užívání, ostatní věci pak po lhůtě 1 roku.²⁸⁸

LDT ale ještě nehovoří o držbě ani o vydržení, nýbrž o užívání (*usus*). Z tohoto prvotního označení se později vytvořilo nejznámější latinské pojmenování vydržení (*usucapio*), a to právě spojením slova *usus* (užívat) a slova *capere* (brát, získávat), která společně zachycují základní podstatu institutu vydržení – užíváním něco získávat.²⁸⁹ Přestože má vydržení kořeny již v LDT, není však pro nejstarší období římského práva vůbec typickým institutem. Civilní římské právo se totiž vyznačovalo vysokou mírou formalizmu a lpěním na souladu veškerých skutečností s právním řádem. Vydržení tuto koncepci nabourávalo, neboť se naopak vyznačovalo svou neformálností a upřednostňováním faktického stavu před stavem právním.²⁹⁰

Vydržecí lhůty v LDT byly poměrně krátké, což vyplývalo z toho, že Řím byl v té době pouze drobným státem rozkládajícím se na velmi malém území.²⁹¹ Už podle této právní úpravy se vydržecí lhůta měnila spolu s rozdělením věcí na věci movité a nemovité²⁹² (k tomuto členění věcí blíže kapitola 2.2.3). Dvouletá vydržecí lhůta v případě nemovitostí pravděpodobně souvisela s tehdejším zemědělským systémem, který byl vytvořen tak, aby odpovídal místním klimatickým podmínkám. Podle tohoto systému totiž docházelo k získávání úrody vždy pouze jeden rok a každý druhý rok se nechávala půda ležet tzv. úhorem, tedy bez hospodářského využití.²⁹³ V Římě

²⁸⁷ Dig. 41, 3, 3. Citováno dle českého překladu obsaženého v KINCL: *Římské právo...*, 1990, s. 448.

²⁸⁸ Cicero. *Topica*. 4, 23. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Vydržení...*, s. 118.

²⁸⁹ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 175.

²⁹⁰ ŠTĚTINOVÁ: *Vydržení...*, s. 117.

²⁹¹ SALÁK, Pavel. Římskoprávní vlivy v českém právu v 19. až 21. století na příkladu institutu vydržení. In VOJÁČEK, Ladislav; TAUCHEN, Jaromír; SCHELLE, Karel (eds). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 130.

²⁹² ZVERKA, Tomáš. Držba a vydržanie v kontexte dejín. In POLÁČEK–TUREKOVÁ, Zlatica; TUROŠÍK, Michal (eds). *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných kodifikácií: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 17. 03. – 18. 03. 2016 na pôde PrF UMB*. Banská Bystrica: Belianum, 2016, s. 157.

²⁹³ BĚLOVSKÝ: *Vydržení...*, s. 118.

tak byl zaveden pravidelný cyklus hospodaření s půdou, kdy jeden rok se sklízela úroda a druhý rok půda „odpočívala“, aby mohla načerpat živiny na další rok.²⁹⁴ Vydržení proto bylo u pozemků přípustné až po uplynutí dvou let, aby se nestalo, že by vlastník o svůj pozemek přišel pouze v důsledku toho, že druhý rok nechával půdu ležet ladem.²⁹⁵ Jednoletá vydržecí lhůta pro ostatní, tedy movité věci, zase nejspíše vycházela ze společenských podmínek. Řím byl tehdy teprve rozvíjejícím se státem s docela nízkou hustotou osídlení. Lhůta 1 roku tak byla považována za postačující, neboť vlastník věci měl dostatek času na zjištění, že s jeho věcí nakládá třetí osoba a byla mu poskytnuta možnost zakročit, aby k vydržení nedošlo.²⁹⁶

Protože ale *usucapio* bylo institutem civilního práva (*ius civile*), nevztahovalo se na cizince, kteří nebyli římskými občany, a nebylo jej možné použít ani na pozemky v římských provinciích. Ke změně došlo až roku 199 n. l., kdy byl reskriptem císařů Septimia Severa a Caracally pro provinční pozemky zaveden institut námitky dlouhého času (*praescriptio longi temporis*), kterou se držitel v dobré víře mohl bránit proti případné žalobě na vydání podané vlastníkem pozemku.²⁹⁷ Tento institut tak na konci 2. st. n. l. reagoval na skutečnost, že se římská říše značně rozrostla.²⁹⁸ Původně *praescriptio* fungovalo pouze jako námitka, postupem času ale byla samotnému držiteli přiznána žaloba na vydání věci, čímž již preskripce nabyla povahy vydržení.²⁹⁹

Hlavní změnou oproti *usucapio* byla delší vydržecí doba.³⁰⁰ Základem preskripce totiž byla skutečnost, že římský občan nebo cizinec (*peregrinus*), nikoliv krátkou, ale velmi dlouhou dobu, držel provinční pozemek vlastníka, který se o svůj vlastní pozemek nestaral.³⁰¹ Vydržecí lhůta byla stanovena v délce 10 let mezi přítomnými (*inter praesentes*), bydleli-li vlastník i držitel ve stejné obci, a v délce 20 let mezi nepřítomnými (*inter absentes*), bydlely-li strany v různých obcích.³⁰²

Nejdříve se provinční *praescriptio* vztahovalo pouze na nemovitosti, ale později na základě něj bylo možné vydržet i movité věci, které se nacházely v dané provincii.³⁰³ Vztáhnutí preskripce také na movité věci mělo v tomto směru pravděpodobně zajistit rovné postavení cizincům, kteří byli postaveni mimo působnost civilního práva a před touto změnou tudíž movité věci vydržet vůbec nemohli. Pro vydržení movitých věcí byla stanovena vydržecí lhůta v délce 3 let.³⁰⁴

Jak se postupem času vyrovnával právní život v Římě s právním životem v provinciích, tak postupně splývala také pravidla upravující civilní vydržení (*usucapio*) a pravidla vztahující se na

²⁹⁴ SALÁK: *Vliv...*, s. 130.

²⁹⁵ BĚLOVSKÝ: *Vydržení...*, s. 118.

²⁹⁶ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 218.

²⁹⁷ DAJCZAK: *Právo...*, s. 207.

²⁹⁸ SALÁK: *Římskoprávní vlivy...*, s. 130.

²⁹⁹ SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 227.

³⁰⁰ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 234.

³⁰¹ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 178.

³⁰² SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 227.

³⁰³ FRÝDEK: *Kurs...*, s. 113.

³⁰⁴ BĚLOVSKÝ: *Vydržení...*, s. 118.

provinční vydržení (*praescriptio*). To vyústilo roku 531 n. l. v to, že Justinián sloučil vydržení civilního práva a vydržení provinčního práva v jeden institut, u nás známý jako řádné vydržení.³⁰⁵

Termín *usucapio* se nadále používal pro vydržení věcí movitých a termín *praescriptio longi temporis* se vztahoval na vydržení věcí nemovitých.³⁰⁶ Pro movité věci byla z provinčního ediktu převzata vydržecí lhůta v délce 3 let. Pro nemovité věci byla stanovena vydržecí lhůta v délce 10 let mezi přítomnými (*inter praesentes*) a v délce 20 let mezi nepřítomnými (*inter absentes*).³⁰⁷ V této souvislosti ale došlo k určitému zmírnění, bydliště (*domicilium*) se totiž již neposuzovalo dle obce, ale vztahovalo se na provincii.³⁰⁸ Důvodem odlišení délky vydržecích lhůt při stejném a různém domicilu vlastníka a držitele nemovitosti byla zřejmě snaha poskytnout vlastníkům vzdálenějších pozemků více času pro případnou ochranu jejich vlastnických práv.³⁰⁹

Kromě sjednocení institutů *usucapio* a *praescriptio longi temporis* pod řádné vydržení Justinián roku 528 n. l. také nově zavedl tzv. mimořádné vydržení (*praescriptio extraordinaria*).³¹⁰ Mimořádné vydržení bylo svou povahou do jisté míry odlišné od původního vydržení, neboť v podstatě vycházelo z promlčení vlastnické žaloby.³¹¹ Proto také byla délka vydržecí lhůty shodná s lhůtou promlčecí, která byla stanovena v délce 30 let, a v případech vydržení proti kostelům či zbožným nadacím byla stanovena dokonce v délce 40 let.³¹² Držitel v dobré víře (*bonae fidei possessor*), vůči kterému se promlčela vlastnická žaloba, tak uplynutím promlčecí lhůty nabýval vlastnické právo k držené věci a náležela mu námitka velmi dlouhého času (*praescriptio longissimi temporis*). Současně byla vydržiteli přiznána žaloba na vydání věci pro případ, že by po uplynutí promlčecí lhůty pozbyl držbu věci, a to i vůči dosavadnímu vlastníkovi.³¹³

Tento institut také znamenal průlom do dosavadního zákazu vydržení věcí kradených a věcí získaných do držby násilím. Tyto věci bylo možné prostřednictvím mimořádného vydržení rovněž vydržet. Požadovala se sice dobrá víra (*bona fides*) držitele při nabytí držby, řádný důvod nabytí držby (*iustus titulus*) zde ale na rozdíl od řádného vydržení požadován nebyl, což mělo být vykompenzováno uplynutím mimořádně dlouhé doby.³¹⁴

³⁰⁵ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 230.

³⁰⁶ HURDÍK, Jan; FIALA, Josef. Některé dimenze vlivu tradic římského práva na vývoj občanského práva. In SCHELLE, Karel (ed). *Římské právo a jeho odkaz v současném právu: sborník z vědecké konference věnované prof. JUDr. Janu Vážnému*. Brno: Masarykova Univerzita, 1992, s. 96.

³⁰⁷ SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 227.

³⁰⁸ SALÁK: *Římskoprávní vlivy...*, s. 131.

³⁰⁹ BĚLOVSKÝ: *Vydržení...*, s. 118.

³¹⁰ HURDÍK: *Některé dimenze...*, s. 96.

³¹¹ PETR: *Nad bývalým, současným i budoucím pojetím...*, s. 614.

³¹² HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 235.

³¹³ SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 227.

³¹⁴ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 179.

2.6.2 Běh vydržecí lhůty

Okamžikem počátku běhu vydržecí lhůty byl podle římského práva okamžik nabytí držby (*initium possessionis*) oprávněným držitelem (k nabytí držby viz kapitola 2.3.2). Aby navíc mohly nastat následky vydržení, tak podle římského práva musela vydržecí lhůta uběhnout celá a musela plynout nepřetržitě (*tempus continuum*).³¹⁵ Účelem časového rozmezí mezi nabytím držby a posledním dnem vydržecí lhůty bylo dát případnému vlastníkovi věci možnost zabránit ztrátě jeho vlastnického práva.³¹⁶ Běh vydržecí lhůty navíc mohl být ovlivněn různými okolnostmi, přičemž některé z nich vydržecí dobu zkracovaly, jiné zase naopak vydržecí dobu prodlužovaly.³¹⁷

Jedním z případů prodloužení běhu vydržení dle římského práva bylo přetržení vydržecí lhůty (*usurpatio usucapionis*).³¹⁸ Římané rozlišovali dva základní důvody přetržení vydržení, a to přetržení ztrátou držby (*usurpatio naturalis*) a přetržení podáním žaloby vůči držiteli (*usurpatio civilis*).³¹⁹ Nejčastěji k přetržení vydržení docházelo ztrátou držby (k tomu blíže kapitola 2.3.3).

Kromě toho bychom mohli nalézt i některé další specifické situace, ve kterých docházelo k přetržení. Tak např. namísto podání žaloby k přetržení vydržení postačil projev vůle vlastníka věci učiněný za přítomnosti alespoň tří svědků nebo zapsaný v deskách. Dále třeba Cicero ve svém spise *De oratore* naznačoval, že přetrhnout vydržení nemovitosti bylo možné symbolickým aktem vhození zlomené větve vlastníkem na předmětný pozemek. Tato Ciceronova interpretace textu ovšem nemá oporu v ostatních dobových textech, proto se jedná o diskutabilní otázku.³²⁰

Důvody přetržení vydržení se navíc v římském právu postupně měnily. Vydržení podle nejstaršího civilního práva, *usucapio*, se přetrhovalo pouze ztrátou držby, nikoliv však zahájením vlastnického procesu.³²¹ Vydržení provinčního práva, *praescriptio longi temporis*, se již přetrhovalo nejen ztrátou držby, ale také podáním žaloby vůči držiteli.³²² Totéž pak platilo pro vydržení podle justiniánského práva, a to jak pro vydržení řádné, tak i pro vydržení mimořádné, *praescriptio longissimi temporis*.³²³ Podstatou přetržení vydržení (*usurpatio usucapionis*) bylo to, že vydržecí lhůta přestala běžet a pokud chtěl původní držitel danou věc vydržet, musel k ní znovu nabýt držbu a splňovat ostatní podmínky vydržení, s tím, že začalo probíhat nové vydržení, vydržecí lhůta tedy začínala běžet znovu od začátku.³²⁴

³¹⁵ HEYROVSKÝ: *Dějiny*..., s. 233.

³¹⁶ BĚLOVSKÝ: *Usucapio*..., s. 217.

³¹⁷ Tamtéž, s. 220.

³¹⁸ SOMMER: *Učebnice...díl II*..., s. 224.

³¹⁹ Tamtéž, s. 227.

³²⁰ Cicero. *De oratore*. 3, 28, 110. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio*..., s. 226.

³²¹ SOMMER: *Učebnice...díl II*..., s. 224.

³²² Tamtéž, s. 227.

³²³ Tamtéž, s. 228.

³²⁴ KINCL: *Římské právo*..., 1995, s. 177.

Jedním z případů ztráty držby byla přirozená smrt držitele. Zemřel-li zůstavitel, ve vydržení pokračoval jeho dědic (*heres*), který nastupoval ve vydržení zůstavitele (*successio in usucapionem*).³²⁵ Mohlo přitom jít jak o dědice veškerého majetku zůstavitele (*successor universalis*), tak i o dědice jednotlivého práva zůstavitele (*successor singularis*).³²⁶ Jak ale upozorňoval právník Iavolenus, držba na dědice nepřecházela automaticky, dědic ji získával až okamžikem, kdy nad předmětem držby sám získal faktickou moc, např. uchopením věci.³²⁷

Postupem času se rovněž měnila (ne)možnost započtení vydržecí doby zůstavitele (*accessio possessionis*). V klasickém právu nebylo dědici umožněno započíst si vydržecí dobu zůstavitele vůbec, a to ani tehdy, pokud byli oba (dědic i zůstavitel) v dobré víře. Možnost započtení vydržecí doby zůstavitele zavedl až císař Justinian.³²⁸ V Institucích bylo stanoveno, že vydržecí doba, která uplynula pro zemřelého, se započítá ve prospěch jeho dědice, a to i tehdy, pokud dědic nebyl držitelem v dobré víře (*bonae fidei possessor*), tedy i v případě, kdy si byl vědom, že jde o cizí věc. Římští právníci zde započtení umožňovali, neboť v okamžiku nabytí držby byl držitel (zůstavitel) v dobré víře a následná špatná víra dle římského práva neškodí (*mala fides superveniens non nocet*). Započtení vydržení naopak nebylo možné, pokud v dobré víře nebyl zemřelý, v takovém případě vydržecí doba uběhlá ve prospěch zůstavitele neprospívala ani jeho dědici, a to ani tehdy, když dědic sám byl v dobré víře, tedy když např. o tom, že jde o cizí věc, nevěděl.³²⁹

Zatímco u univerzální sukcese tedy započtení vydržení možné bylo, v případě singulární sukcese původně započtení možné nebylo. Teprve ve 3. st. n. l. bylo reskriptem císařů Severa a Karakally umožněno započtení vydržecí doby (*accessio temporis*) i u singulární sukcese.³³⁰ Započtení ale bylo povoleno jen v případě koupě (*titulus pro emptore*) a odkazu (*titulus pro legato*).³³¹ V případě koupě si tedy kupující (*emptor*) mohl ve svůj prospěch započíst i vydržecí dobu, která uplynula ve prospěch prodávajícího (*vendor*).³³² K započtení odkazu se vyjadřoval Paulus, který uváděl, že odkazovník se pro účely běhu vydržecí lhůty považoval jakoby za dědice (*quasi heres*), postupovalo se tedy jako by dědil z titulu univerzální sukcese.³³³ Pro všechny případy započtení vydržecí doby je také třeba dodat, že tento postup se uplatnil pouze v případě, pokud se jednalo o bezvadnou držbu. Aby tedy bylo možné si vydržecí dobu svého předchůdce započíst, musely být splněny i ostatní předpoklady vydržení, a to u obou držitelů, tedy jak u předchůdce, tak u jeho nástupce.³³⁴

³²⁵ SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 224.

³²⁶ BALÍK: *Rukověť...*, s. 156.

³²⁷ Dig. 41, 2, 23, pr. Citováno dle českého překladu obsaženého v DOSTALÍK: *Držba...*, s. 530.

³²⁸ DOSTALÍK: *Držba...*, s. 529.

³²⁹ BLAHO: *Justiniani institutiones...*, s. 121.

³³⁰ SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 156.

³³¹ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 222.

³³² SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 156.

³³³ Dig. 41, 3, 14, 1. Citováno dle českého překladu obsaženého v BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 223.

³³⁴ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 223.

Od přetržení vydržení bylo v římském právu třeba odlišovat případy, kdy v průběhu vydržecí lhůty nastaly okolnosti, pro které by jinak vydržení nemohlo ani započít, typicky pokud se věc dostala do vlastnictví osoby, proti které vydržení možné nebylo.³³⁵ Šlo třeba o případ, kdy vlastnictví věci dočasně nabyla státní pokladna (*aerarium*).³³⁶ Kromě nabytí vlastnictví státem se jednalo také o věci, které byly zcizeny nezletilým nebo ženou bez autorizace poručníka (*rei mancipi sine auctoritas tutoris*).³³⁷ Ve všech těchto případech docházelo ke stavění vydržení (*usucapio dormit*) a odpadla-li překážka, která v běhu vydržecí lhůty bránila, pokračovalo vydržení běžet dále od okamžiku, kde běžet přestalo.³³⁸ Při stavění vydržecí lhůty tedy zůstávala zachována kontinuita toku vydržecí doby.³³⁹

Dále také, jak již bylo zmíněno dříve (viz kapitola 2.2.5), předmětem vydržení nemohla být součást věci, proto pokud se určitá věc (např. cizí materiál), stala v průběhu vydržecí doby součástí jiné věci (např. nově postaveného domu), docházelo zde rovněž ke stavění vydržecí lhůty a vydržení mohlo pokračovat teprve poté, pokud byla součást věci oddělena od věci hlavní (např. materiál byl oddělen od domu a stal se tak opět samostatnou věcí, kterou bylo možné vydržet).³⁴⁰

2.7 Následky vydržení

Teprve tehdy, pokud nenastala žádná z překážek vydržení a vydržecí lhůta uplynula v celé své délce, mohly nastat následky vydržení. Na rozdíl od běhu promlčecí lhůty ale k vydržení docházelo už počátkem posledního dne vydržecí lhůty (*dies ultimus coeptus pro completo habetur*).³⁴¹ Ulpianus potvrzoval, že vydržení se nepočítá okamžik od okamžiku (*a momento ad momentum*), ale že se započítává celý poslední den vydržení.³⁴² To však neplatilo pro tzv. mimořádné vydržení (*praescriptio longissimi temporis*), u něhož byla délka vydržecí lhůty shodná s délkou promlčecí lhůty, a rovněž poslední den lhůty musel uplynout celý, stejně jako tomu bylo u promlčení.³⁴³

Teprve pokud vydržecí lhůta řádně uplynula a pokud byly splněny také další podmínky vydržení, nastupovaly účinky vydržení. Především tak došlo k přeměně faktického stavu (držby) na stav právní (vlastnické právo).³⁴⁴ To v římském právu znamenalo nabytí tzv. kviritského

³³⁵ SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 224.

³³⁶ KINCL: *Římské právo...*, 1995, s. 178.

³³⁷ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 222.

³³⁸ HEYROVSKÝ: *Dějiny...*, s. 233.

³³⁹ BĚLOVSKÝ: *Usucapio...*, s. 221.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 222.

³⁴¹ ŠKEŘÍKOVÁ: *Čas...*, s. 70.

³⁴² Dig. 41, 3, 6. Citováno dle českého překladu obsaženého v SKŘEJPEK: *Římské právo...*, s. 154.

³⁴³ SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 228.

³⁴⁴ FRÝDEK: *Kurs...*, s. 106.

vlastnictví k předmětu držby.³⁴⁵ Vydržení tak zejména hojilo případné vady nabývacího aktu, ale význam mohlo mít také pro osobu, která nabyla vydržením věc originárně, tedy původně. Ať už ale šlo o kterýkoliv z těchto případů, tak jak uváděl O. Sommer, v každém případě vydržení usnadňovalo důkaz vlastnictví.³⁴⁶

³⁴⁵ HRDINA: *Přehled...*, s. 61.

³⁴⁶ SOMMER: *Učebnice...díl II...*, s. 221.

Závěr

Na závěr své práce bych chtěl shrnout její obsah, jakož i poznatky, ke kterým jsem dospěl. V první kapitole své práce jsem se zabýval institutem promlčení, když jsem zkoumal kořeny tohoto institutu v římském právu. Zjistil jsem, co bylo předmětem promlčení, jaká byla tehdejší podstata promlčení, jak byla dlouhá promlčecí lhůta a jak se její délka v rámci vývoje římského státu měnila. Také jsem se zabýval okolnostmi důležitými pro běh promlčecí lhůty, zejména pak případy, ve kterých docházelo k přetržení či stavění promlčecí lhůty. Zkoumal jsem, jaké byly následky promlčení v římském právu. Do první kapitoly jsem zařadil také tzv. vydržení svobody, které, jak jsme si vysvětlili, mělo navzdory svému názvu než k vydržení blíže spíše k promlčení, respektive spíše k prekluzi.

Ve druhé kapitole své práce jsem se věnoval institutu vydržení. Zajímalo mne, které osoby mohly v Římě vydržet pro sebe a kterým osobám byl tento způsob nabytí práva zapovězen. Zaměřil jsem se hlavně na otroky, děti, ženy, osoby stížené duševní poruchou a marnotratníky. Hledal jsem, které věci bylo možné vydržet a které věci naopak předmětem vydržení být nemohly. Zabýval jsem se držbou jako základním předpokladem vydržení, přičemž jsem hodnotil povahu tehdejšího pojetí držby, jakož i způsoby nabytí a pozbytí držby. Zjišťoval jsem, co je to dobrá víra, jaké byly její požadavky a po jakou dobu musela trvat, aby mohlo dojít k vydržení. V souvislosti s tím jsem také vysvětlil, k čemu sloužila tzv. Publiciánská žaloba. Rovněž jsem vymezil, co se rozumělo pod pojmem spravedlivý důvod a uvedl, jaké byly jeho příklady. Věnoval jsem se samozřejmě i vydržecí lhůtě jako důležité podmínce vydržení. Zkoumal jsem délku vydržecí lhůty, ale také počátek jejího běhu, stejně jako okolnosti ovlivňující běh vydržení, jako byly třeba případy přetržení nebo stavění vydržecí lhůty. Na závěr jsem také vyhodnotil následky vydržení v římském právu.

Psaním této práce jsem si současně také odpovídal na otázku, jak se právní úprava promlčení a vydržení postupem času měnila. Pokud jde o promlčení, zjistil jsem tak, že již v římském právu úprava promlčení s plynutím času reagovala na změny ve společnosti. To se projevovalo např. již v tom, že žaloby v římském právu nejdříve podléhaly prekluzi a až císařem Theodosiem II. bylo v římském právu zavedeno promlčení žalob s tím, že některé z nich byly stále zcela nepromlčitelné, ostatní žaloby byly promlčitelné v různých lhůtách, a to buď v délce jednoho roku nebo ve lhůtách delších. Rovněž zařazení žalob do některé z těchto kategorií se postupem času měnilo a společně s tímto zařazením se měnila rovněž délka promlčecí lhůty. V jednotlivých obdobích římského práva se rovněž lišily důvody přerušování a stavění promlčení. Pokud jde o následek promlčení, již v římském právu promlčením docházelo k oslabení práva

v podobě možnosti uplatnění námitky promlčení a v některých případech dokonce k úplné ztrátě žalovatelnosti.

Také předpoklady vydržení se měnily spolu s rozvojem římské společnosti. Nejstarší úprava vydržení obsažená v Zákoně XII desek zakotvovala pouze možnost vydržení, aniž by však blíže stanovovala konkrétní předpoklady vydržení. Tyto požadavky byly vytvořeny až tzv. pontifikální interpretací, která pro dosažení vydržení nejprve vyžadovala „pouze“ držbu a uplynutí vydržecí lhůty v délce 1 roku u movitých věcí a 2 let u nemovitostí. Držba byla chápána jako faktický stav, nikoliv jako právo, názory římských právníků na povahu držby se ovšem postupně měnily. Stejně tak se se změnami společnosti měnila délka vydržecí lhůty, a kromě tzv. řádného vydržení bylo císařem Justinianem zavedeno i vydržení mimořádné.

Dále byl stanoven výčet věcí, které nebylo možné vydržet, i tento okruh věcí nezpůsobilých k vydržení se ovšem vlivem času měnil. Navíc bylo v římském právu nejdříve možné vydržet pouze věci hmotné, až později se začala připouštět také tzv. držba práva, tedy rovněž věci nehmotných. Postupem času římscí právníci přidali požadavek spravedlivého důvodu, ze kterého se později vyčlenil další předpoklad, a to dobrá víra držitele. Některé osoby pro sebe navíc v Římě vydržet nemohly, ať už to byli otroci, děti či ženy, a to bez ohledu na jejich dobrou víru. Následkem vydržení už dle římského práva byla přeměna faktického stavu na stav právní.

Je tak vidět, že dynamika vývoje se promítla i na podobu promlčení a vydržení v římském právu. Stejně tak se plynutí času projevovalo v pozdějších právních úpravách, toto téma by však samo o sobě bylo na samostatnou diplomovou či obdobnou práci. V budoucnu bych se proto chtěl věnovat rovněž této problematice a zjistit tak mnohem podrobněji, jak se vliv času a změny ve společnosti, projevovaly na právní instituty promlčení a vydržení.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BALÍK, Stanislav. *Rukověť k dějinám římského práva a jeho institucí*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 221 s.

BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994. 471 s.

BĚLOVSKÝ, Petr; FALADA, David; SKŘEJPEK, Michal. *Případy římského praetora*. 2. vydání. Praha: LexisNexis CZ, 2003. 88 s.

BĚLOVSKÝ, Petr. *Usucapio: vydržení v římském právu*. Praha: Auditorium, 2018. 246 s.

BLAHO, Peter. *Držba v dejinách práva: rímskoprávna nauka o držbě a jej vyústenie v terajšom čase*. Trnava: Trnavská univerzita, 2015. 186 s.

BLAHO, Peter; BARTOŠÍKOVÁ, Jarmila. *Corpus iuris civilis. Digesta. Tomus I*. Bratislava: Eurokodex, 2008. 528 s.

BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani institutiones: Justiniánské instituce*. Praha: Karolinum, 2010. 411 s.

BRTKO, Róbert a kol. *Prvky a principy římského a kánonického procesního práva*. Praha: Leges, 2016. 156 s.

DAJCZAK, Wojciech; GIARO, Tomasz; LONGSHAMPS DE BÉRIER, Franciszek. *Právo římské: základy soukromého práva*. České vydání: DOSTALÍK, Petr. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013. 423 s.

FRÝDEK, Miroslav. *Kurs římského práva*. Ostrava: Key Publishing, 2011. 187 s.

HAUSMANINGER, Herbert; BLAHO, Peter. *Praktické případy z římského práva*. 2. vydání. Bratislava: Manz, 1998. 250 s.

HAUSMANINGER, Herbert; BLAHO, Peter. *Praktické štúdie z římského práva*. Bratislava: Manz, 1993. 220 s.

- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl 1.* 7. vydání. Bratislava: Univerzita Komenského, 1929. 294 s.
- HRDINA, Ignác Antonín; DOSTALÍK, Petr. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 138 s.
- JHERING, Rudolf. *Der Besitzwille.* Jena: Gustav Fischer, 1889. 566 s.
- KINCL, Jaromír. *Gaius. Učebnice práva ve čtyřech knihách.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 326 s.
- KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin. *Římské právo.* Praha: Panorama, 1990. 469 s.
- KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s.
- PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem.* Praha: C.H. Beck, 2011. 183 s.
- RANDA, Antonín. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém.* Praha: Jan Otto, 1890. 188 s.
- RANDA, Antonín. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* 5. vydání. Praha: Knihkupectví Františka Řivnáče, 1900. 340 s.
- REBRO, Karol; BLAHO, Peter. *Římské právo.* 4. vydání. Bratislava: Iura Edition, 2010. 522 s.
- SAVIGNY, Friedrich Carl. *Das Recht des Besitzes: eine civilistische Abhandlung.* Wien: Carl Gerold's Sohn, 1865. 785 s.
- SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 426 s.
- SCHELLE, Karel; ŽIDLICKÁ, Michaela a kol. *Obecné dějiny státu a práva. Díl I., starověk.* Brno: Masarykova univerzita, 1993. 139 s.
- SKŘEJPEK, Michal; FALADA, David; KUKLÍK, Jan. *Exegésis: výklad právních textů.* 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 107 s.
- SKŘEJPEK, Michal. *Lex et ius: zákony a právo antického Říma.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. 319 s.

SKŘEJPEK, Michal. *Poodkryté tváře římského práva: příspěvek k aplikaci „Principů“ E. F. Smidaka*. Praha: Havlíček Brain Team, 2006. 198 s.

SKŘEJPEK, Michal. *Prameny římského práva: fontes iuris romani*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2004. 375 s.

SKŘEJPEK, Michal a kol. *Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny: věcná práva*. Praha: Auditorium, 2017. 304 s.

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. 350 s.

SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva*. Praha: Orac, 2001. 279 s.

SOMMER, Otakar. *Prameny soukromého práva římského*. 2. vydání. Praha: vlastním nákladem, 1932. 189 s.

SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského: díl I: obecné nauky*. Praha: vlastním nákladem, 1933. 220 s.

SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského: díl II: právo majetkové*. Praha: vlastním nákladem, 1935. 356 s.

URFUS, Valentin. *Historické základy novodobého práva soukromého: římskooprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001. 131 s.

VANČURA, Josef. *Usucapio pro herede: studie z práva římského*. Praha: Jan Stolař, 1897. 122 s.

VÁŽNÝ, Jan. *Římský proces civilní*. Praha: Melantrich, 1935. 125 s.

ŽIDLICKÁ, Michaela. *Římské právo*. Brno: Institut dalšího vzdělávání, 2002. 112 s.

Články z odborných časopisů

BĚLOVSKÝ, Petr. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 4, s. 110–118.

BORSÍK, Daniel. Nadobudnutie vlastníctva od neoprávneného ako prejav ochrany dobrej viery v komparatívnom súkromnom práve. *Právni rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 239–246.

BUBELOVÁ, Kamila. Držitel – detentor nebo possessor? *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis*, 2000, roč. 2, č. 1, s. 29–34.

ČUHELOVÁ, Jana; DOSTALÍK, Petr. Postavení muže a ženy, instituty ochrany před domácím násilím v římském právu a dnes. *Právní fórum*, 2012, roč. 9, č. 3, s. 111–119.

PETR, Bohuslav. K vydržení z hlediska povahy právního titulu, od něhož lze odvodit dobrou víru. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 3, s. 116–117.

PETR, Bohuslav, PETR, Bohuslav ml. Nad bývalým, současným i budoucím pojetím držby a vydržení. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 17, s. 613–622.

PETR, Bohuslav. Zásada „nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet“ a problematika nabývání od nevlastníka. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 20, s. 695–703.

TOMSA, Miloš. Promlčení, prekluze a počítání času v novém občanském zákoníku. *Obchodní právo*, 2012, roč. 14, č. 11, s. 386–392.

Příspěvky ze sborníků

BĚLOVSKÝ, Petr. Translační účinky tradice. In MACH, Peter; NEMEC, Matúš; PEKARIK, Matej (eds). *Poceta Petrovi Blahovi k 70. narodeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2009, s. 51–72.

BÍLÝ, Jiří Libor. Držba v právu moravských vinohradních hor. In SOUKUP, Ladislav (ed). *Právněhistorické studie*. Praha: Karolinum, 2009, s. 75–94.

BÍLÝ, Jiří Libor. Římskoprávní prvky v moravském horenském právu. In SCHELLE, Karel (ed). *Římské právo a jeho odkaz v současném právu: sborník z vědecké konference věnované prof. JUDr. Janu Vážnému*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 62–67.

BLAHO, Peter. Nadobudnutie držby prostredníctvom otrokov v rímskom práve klasickom. In VANĚČEK, Václav (ed). *Právněhistorické studie*. Praha: Karolinum, 1979, s. 153–173.

BLAHO, Peter. O vzťahu občianskeho zákonníka k právu rímskemu. In SCHELLE, Karel (ed). *Římské právo a jeho odkaz v současném právu: sborník z vědecké konference věnované prof. JUDr. Janu Vážnému*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 17–25.

BRTKO, Róbert. Res a kontroverzie sabiniánov a prokuliánov. In BUBELOVÁ, Kamila (ed). *Res – věci v římském právu: sborník příspěvků z 10. konference právních romanistů ČR a SR konané ve dnech 14.–16. 3. 2008 v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 43–52.

BRTKO, Róbert. Spor rímskoprávných škôl týkajúci sa problému pubertas. In SOUKUP, Ladislav (ed). *Právněhistorické studie*. Praha: Karolinum, 2009, s. 319–325.

BUBELOVÁ, Kamila. Actio Publiciana pohledem Justiniánských Digest. In MACH, Peter; NEMEC, Matúš; PEKARIK, Matej (eds). *Poceta Petrovi Blahovi k 70. narodeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2009, s. 99–110.

BUBELOVÁ, Kamila. Odraz změn v pojmání usufuktu – od římského práva ke Všeobecnému občanskému zákoníku. In DVOŘÁK, Jan; MALÝ, Karel (eds). *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 573–583.

DOSTALÍK, Petr. Držba věci nebo držba práva? Historická polemika. In DVOŘÁK, Jan; MALÝ, Karel (eds). *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 529–537.

DOSTALÍK, Petr. Pojem causy v římském právu. In ČERNÝ, Michal (ed). *Acta Iuridica Olomucensis*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009, s. 277–285.

DOSTALÍK, Petr. Vliv náboženských představ na instituty soukromého práva římského. In SOUKUP, Ladislav (ed). *Právněhistorické studie*. Praha: Karolinum, 2012, s. 21–34.

HURDÍK, Jan; FIALA, Josef. Některé dimenze vlivu tradic římského práva na vývoj občanského práva. In SCHELLE, Karel (ed). *Římské právo a jeho odkaz v současném právu: sborník z vědecké konference věnované prof. JUDr. Janu Vážnému*. Brno: Masarykova Univerzita, 1992, s. 94–97.

SALÁK, Pavel. Římskoprávní vlivy v českém právu v 19. až 21. století na příkladu institutu vydržení. In VOJÁČEK, Ladislav; TAUCHEN, Jaromír; SCHELLE, Karel (eds). *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 129–137.

SALÁK, Pavel. Vliv římského práva v oblasti práva věcného v občanském právu na našem území 19. a 20. stol. In FRÝDEK, Miroslav; TAUCHEN, Jaromír (eds). *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z Letní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 11–25.

SKŘEJPEK, Michal. Pojetí věci a jejich vymezení v novém českém občanském zákoníku z pohledu římského práva. In MACH, Peter; PEKARIK, Matej; VLADÁR, Vojtech (eds). *Constans et perpetua voluntas: pocta Petrovi Blabovi k 75. narodeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, 2014, s. 569–576.

SKŘEJPEK, Michal. Postavení žen v leges regiae a zákoníku XII desek. In BUBELOVÁ, Kamila (ed). *Ius romanum: sborník příspěvků ze IV. konference právních romanistů ČR a SR na téma Diskriminace v římském právu konané 2. a 3.11.2001 v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, s. 51–61.

ŠKEŘÍKOVÁ, Jana. Čas v římském procesním právu. In HORÁK, Záboj; SKŘEJPEK, Michal (eds). *Římské právo a kodifikace: sborník příspěvků z vědecké konference konané na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 16. – 17. dubna 2010*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 70–79.

ŠTĚTINOVÁ, Veronika. Vydržení v římském právu a dnes. In STLOUKALOVÁ, Kamila (ed). *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. s. 117–126.

THÖNDEL, Alexandr. Služebnosti – římskoprávní regulae a jejich odraz v současném právu. In HORÁK, Záboj; SKŘEJPEK, Michal (eds). *Římské právo a kodifikace: sborník příspěvků z vědecké konference konané na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 16. – 17. dubna 2010*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 80–96.

VYHNÁNEK, Leoš. K otázce způsobilosti nezletilých k právním úkonům a dosažení zletilosti. In VYSTRČIL, Petr (ed). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999, s. 157–163.

ZVERKA, Tomáš. Držba a vydržanie v kontexte dejín. In POLÁČEK–TUREKOVÁ, Zlatica; TUROŠÍK, Michal (eds). *Civilnoprávne inštitúty a ich historická reflexia vo svetle moderných kodifikácií: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 17. 03. – 18. 03. 2016 na pôde PrF UMB*. Banská Bystrica: Belianum, 2016, s. 155–163.

ŽIDLICKÁ, Michaela. Marcellus scribit. In BUBELOVÁ, Kamila (ed). *Res – věci v římském právu: sborník příspěvků z 10. konference právních romanistů ČR a SR konané ve dnech 14. – 16. 3. 2008 v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. s. 7–12.

Shrnutí

Tato diplomová práce s názvem „Promlčení a vydržení v římském právu“ se věnuje dvěma institutům soukromého práva – promlčení a vydržení, a to konkrétně v římském právu. Práce obsahuje úvod, dvě kapitoly a závěr. První kapitola se zaměřuje na promlčení v římském právu, druhá kapitola zkoumá vydržení v právu římském. První kapitola se nejprve zaměřuje na objekt promlčení, dále se zabývá promlčecí lhůtou a poté zkoumá následky promlčení v římském právu. Druhá kapitola se věnuje předpokladům vydržení s tím, že v první řadě uvádí, které osoby mohly v Římě vydržet a které věci mohly být předmětem vydržení. Následně se zabývá pojetím držby v římském právu, včetně okamžiků jejího nabytí a pozbytí. Dále posuzuje vztah vydržení a dobré víry, vymezuje požadavek spravedlivého důvodu a rozebírá následky vydržení ve starověkém Římě. Na závěr se zabývá délkou vydržecí lhůty v římském právu.

Summary

This master's thesis which is called as “Lapse and Prescription in Roman Law” focuses on two institutes of private law – lapse and prescription, specifically in Roman law. The thesis contains the introduction, two chapters and the conclusion. The first chapter is devoted to the lapse in Roman law, the second chapter looks into the prescription in Roman law. The first chapter in the first place focuses on the object of the lapse, then it deals with the period of limitation and after there it analysis the consequences of the lapse in Roman law. The second chapter is devoted to the prerequisites of the prescription with this that in the first place it defines which persons could be the subject of the prescription in Rome and which things could be the object of the prescription in Roman law. After there it deals with the conception of the possession, including the moments of the acquisition and the loss of the possession. Then it compares the relationship of the prescription and the good faith, it focuses on the requirement of the just cause and it analysis the consequences of the prescription in ancient Rome. Finally, it defines the length of the period of the prescription.

Klíčová slova

Promlčení, vydržení, držba, vlastnické právo, plynutí času v právu, žaloby, promlčecí lhůta, vydržecí lhůta, dobrá víra, právní jistota, římské právo.

Key words

Lapse, prescription, possession, property right, passing of time in law, actions, period of limitation, period of prescription, good faith, legal certainty, Roman law.